

Факултет Православни богословски

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

(Број захтева)

9.7.2026.

(Датум)

Веће научних области друштвено-
хуманистичких наука(Назив већа научне области коме се захтев
упућује)**ЗАХТЕВ****за давање сагласности на одлуку о прихватању теме докторске дисертације
и о одређивању ментора**

Молимо да, сходно чл. 48 ст. 5 тач. 3) Статута Универзитета у Београду („Гласник Универзитета“ бр. 201/2018, 207/2019, 213/2020, 214/2020, 217/2020, 230/21, 232/22, 233/22 и 236/22), дате сагласност на одлуку о прихватању теме докторске дисертације:

Формирање ранохришћанске теологије мучеништва у II веку: богословска анализа *Martyrium Polycarpi, Acta Iustini, Martyrium Lugdunensium u Passio Perpetuae et Felicitatis*

(пун назив предложене теме докторске дисертације)НАУЧНА ОБЛАСТ Теологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Стефан (Лука) Марић

2. Претходно образовање (назив и седиште факултета, студијски програм):

УБПБФ, теолошки мастер програм

3. Година завршетка

претходног нивоа студија: 2023.

4. Година уписа на докторске студије:

2023.

5. Назив студијског програма
-
- докторских студија:

теологија

6. Датум подношења пријаве
-
- теме докторске дисертације

12.9.2025.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ:

Име и презиме ментора: др Здравко Јовановић

Звање: редовни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. Towards a Nonjuridical Understanding of Episcopal Succession, Ad Orientem: Essays from Serbian Theology Today (B. Sijaković, ed.), PBF/Sebastian Press, Belgrade/Los Angeles 2019, 325-339. M14 - 5
2. Ecclesiology in Contemporary Serbian Theology, Die Serbische Orthodoxe Kirche in den Herausforderungen des 21. Jahrhunderts (D. Schon, ed.), Ostkircheninstituts Der Diözese Regensburg Schriften, Verlag Friedrich Pustet 2019, 169-187. M31 3,5
3. Divine πρόνοια and Existence of Evil in the Theology of St Justin Martyr, Pronoia - The Providence of God (T. Hainthaler, F. Mali, up.), Tyrolia, Innsbruck 2019, 95-110. M31 – 3,5
4. Γένος συμβουλευτικόν i razrešenje konflikta u "Prvoj Klementovoj poslanici Korinćanima", Bogoslovna smotra, 90/1 (2020), 125-141. M23 – 4.
5. „La «Diaspora» comme espace le dialogue de l'héritage chrétien”, Contacts – Revue orthodoxe de théologie et spritualité 72(2020), 130-144. M21

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

(назив надлежног тела факултета)

на седници одржаној 28.5.2026. размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације јер садржи оригиналну идеју и да је од значаја за развој науке, примену њених резултата, односно развој научне мисли уопште.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

- Прилог
1. Одлука Наставно-научног већа о прихватању теме и одређивању ментора
 2. Извештај Комисије о оцени научне заснованости теме докторске дисертације

Напомена: Факултет доставља Универзитету захтев са прилозима у електронској форми и у једном писаном примерку за архиву Универзитета

На основу чл. 28. и чл. 65. Статута Православног Богословског факултета Универзитета у Београду, Наставно-научно веће Факултета на својој 8. седници у школској 2025/2026, одржаној 28.5.2026. године, донело је следећу

Веће доноси
ОДЛУКУ

1. Прихвата се извештај Комисије за одобрење теме докторске дисертације **Стефана Марића** под насловом "Формирање ранохришћанске теологије мучеништва у II веку: богословска анализа *Martyrium Polycarpi, Acta Iustini, Martyrium Lugdunensium* и *Passio Perpetuae et Felicitatis*" у саставу: **др Предраг Драгутиновић**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Драган Радић**, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Владислав Топаловић**, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду.

2. Задужује се Служба за студентска питања Факултета да предметни извештај са предлогом и потребном документацијом достави Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Кандидат је предао Већу пријаву за израду докторске дисертације.

Веће Факултета оформило је сходно актима факултета комисију за одобрење теме докторске дисертације. Комисија је у благовременом року поднела извештај Већу Факултета.

По разматрању поднетог извештаја, Наставно-научно веће Православног Богословског факултета Универзитета у Београду, донело је одлуку као у диспозитиву.

Доставити:

- Именованом
- Већу научне области УБ
- У досије
- Архиви

проф. др Србољуб Убипариповић, декан

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ

Већу докторских студија

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
Број 4/92
Датум 28. 4 2026 год.
БЕОГРАД

Извештај Комисије

за одобрење теме докторске дисертације

кандидата Стефана Марића под насловом

„Формирање ранохришћанске теологије мучеништва у II веку: *Martyrium Polycarpi, Acta Iustini, Martyrium Lugdunensium* и *Passio Perpetuae et Felicitatis*“

Дана 30. септембра 2025. године, студент докторских студија Стефан Марић (23/3005) одбранио је предлог теме докторске дисертације под насловом „Формирање ранохришћанске теологије мучеништва у II веку: *Martyrium Polycarpi, Acta Iustini, Martyrium Lugdunensium* и *Passio Perpetuae et Felicitatis*“ пред Комисијом у саставу: проф. др Предраг Драгутиновић (председавајући), проф. др Владислав Топаловић и проф. др Драган Радић. Ментор дисертације је проф. др Здравко Јовановић. Комисија је одбрану оценила оценом 10 (десет).

Кандидат је у образложењу теме детаљно и прецизно изложио предмет и циљ истраживања, објаснио основне методе истраживачког процеса и указао на релевантност и значај предложене теме у оквиру савремене патристике. Кандидат Стефан Марић је истакао да примарни предмет његовог истраживања представља „богословље мучеништва“ кроз детаљну контекстуалну анализу кључних списа из патристичког корпуса *acta martyrum*. Наглашено је да се тематизовање мучеништва у овој дисертацији неће кретати искључиво у оквирима црквене историографије, већ ће фокус бити на његовом богословском значењу и догматској артикулацији. Кроз анализу одабраних дела, кандидат намерава да пружи систематизацију сегмената теологије мучеништва, указујући на то да она не представља тек једну развојну етапу, већ својеврсни акме ранохришћанске мисли.

Посебна пажња у излагању посвећена је семантичкој трансформацији појма *μάρτυς* и његовом преласку из јуридичког у доминантно богословски домен током II века. Кандидат је аргументовао да фигура мученика функционише као теолошки *locus* у ком се сабирају и прожимају кључни елементи ранохришћанске христологије, еклисиологије и есхатологије. Овај приступ омогућава да се мучеништво сагледа као аутентичан израз литургијског и сотириолошког искуства древне Цркве, чиме се превазилазе минималистички ставови и претежно социолошке редукције.

Кандидат је у свом излагању објаснио да су циљеви његовог рада вишеструки, те да обухватају:

1. Истраживање и осветљавање развоја и артикулације ранохришћанске теологије мучеништва.
2. Разграничавање богословског приступа од доминантних историјских, социолошких и психолошких анализа овог феномена.
3. Идентификовање и систематизацију богословских компоненти које чине заједнички фондус анализираних мучеништава II века.
4. Праћење фаза семантичког развоја појма $\mu\alpha\rho\tau\upsilon\varsigma$ и истраживање односа хришћанске фигуре мученика са јудејским и грчко-римским моделима сведочења.
5. Анализу жанровских особености текстова и извођење доказа за постојање самосвојног мартиролошког интерпретативног модела – мартиролошке егзегезе.

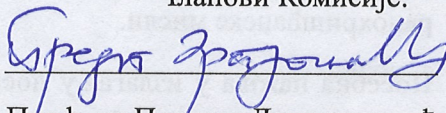
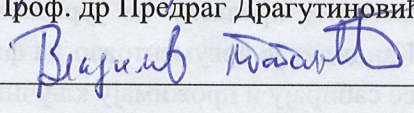
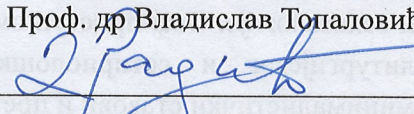
Методологија коју кандидат планира да користи је аналитичка, компаративна и синтетичка, уз примену историјско-критичког метода као помоћног средства у праћењу развоја кључних концепата.

Чланови Комисије су истакли да је тема коју је кандидат предложио изазовна и релевантна. Наглашено је да кандидат поседује широко разумевање тематике, као и способност да критички приступи изворима и литератури. Комисија је изразила уверење да предложена тема има потенцијал да допринесе развоју савремене патристике. Истовремено, Комисија је сугерисала да се посебна пажња посвети унутрашњој догматској кохерентности списка, превасходно кроз продубљивање везе између мученичког сведочења и литургијског саморазумевања ране Цркве.

Комисија је закључила да је предложена тема дисертабилна и да кандидат Стефан Марић поседује неопходне компетенције за успешно спровођење овог истраживачког рада. Кандидату је скренута пажња да у свом даљем раду узме у обзир све сугестије које су му дате од стране Комисије као и да на методолошки исправан и академски адекватан начин развије све своје аргументе које ће изнети у дисертацији.

У Београду, 02. 10. 2025.

Чланови Комисије:

1.
Проф. др Предраг Драгутиновић
2.
Проф. др Владислав Топаловић
3.
Проф. др Драган Радић

**ПРИЈАВА
ТЕМЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ**

1. **Име (име родитеља) и презиме** Стефан (Лука) Марић
2. **Студијски програм** докторске академске студије
3. **Школска година уписа на студијски програм** 2023.
4. **Број индекса** 23/3005
5. **Претходно образовање кандидата (основне и мастер студије):** Православни богословски факултет Универзитета у Београду
Филозофски факултет Универзитета у Београду
6. **Радни наслов теме докторске дисертације** Формирање ранохришћанске теологије мучеништва у II веку: богословска анализа
Martyrium Polycarpi, Acta Carpi, Acta Iustini, Martyrium Lugdunensium, Acta Scillitanorum u Passio Perpetuae et Felicitatis
7. **Научне области које обухвата тема докторске дисертације** Патрологија
8. **Контакти (телефон, мобилни телефон, e-mail):** 0600157657; stefan.nar99@gmail.com

Прилози:

- Образложење теме (научна област из које је тема, предмет научног истраживања, основне хипотезе, циљ истраживања и очекиване резултате, методе истраживања и списак стручне литературе која ће се користити)
- Биографија кандидата
- Библиографија кандидата
- Изјава да предложеној тему кандидат није пријављивао на другој високошколској установи у земљи или иностранству
- Мишљење одговарајућих етичких комитета о етичким аспектима истраживања, уколико је предвиђено посебним прописима.

Подносилац пријаве

Стефан Марић

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ

Образложење предлога теме докторске дисертације

Предлог наслова докторске дисертације: **Формирање ранохришћанске теологије мучеништва у II веку: богословска анализа *Martyrium Polycarpi*, *Acta Carpi*, *Acta Iustini*, *Martyrium Lugdunensium*, *Acta Scillitanorum* и *Passio Perpetuae et Felicitatis***

Ментор:

Проф. др Здравко Јовановић

Кандидат:

Стефан Марић

23/3005

Београд, 2025. године

Предмет и циљ истраживања

а) предмет истраживања

Предложен наслов докторске дисертације гласи: **Формирање ранохришћанске теологије мучеништва у II веку: богословска анализа *Martyrium Polycarpi, Acta Carpi, Acta Iustini, Martyrium Lugdunensium, Acta Scillitanorum* и *Passio Perpetuae et Felicitatis*.** Предмет дисертације, у складу са насловом рада, биће истраживање области која се данас обично именује синтагмом „богословље мучеништва“ (ен. Theology of Martyrdom; нем. Theologie des Martyriums и Martyriumstheologie),¹ посредством детаљне контекстуалне анализе најзначајнијих списа из патристичког корпуса *acta martyrum* насталих или везаних за раздобље II века, то јест за период који претходи општим прогонима и страдањима хришћана за време цара Деција (249-251).

Неопходно је прецизније појаснити извесне елементе предложеног наслова дисертације. Други век, *stricto sensu*, не представља време у ком се теологија мучеништва формира. Њено постојање може се запазити и у ранијем периоду, већ у време настанка *Друге* и *Четврте књиге Макавејске*, као и *Књиге пророка Данила* и у том смислу она не представља потпуни новитет. Помињући формирање у вези са ранохришћанском теологијом мучеништва, превасходно мислимо на њено обликовање и развој исте у

¹ Колико је аутору познато, најранија употреба ове синтагме посведоћена је на немачком говорном подручју, и то у оквиру чланка Stauffer, Ethelbert. „Taufertum und Märtyrertheologie.“ *Zeitschrift für Kirchengeschichte* 52 (1933): 545–98. Штауферова студија угледала је светлост дана и на енглеском језику у виду следећег чланка објављеног 1945. године: Stauffer, Ethelbert. „The Anabaptist Theology of Martyrdom“ *Mennonite Quarterly Review* 19 (1945): 179–214. Иако је кованица *Märtyrertheologie* млађа по настанку, као норматив у академском узусу током XX века усталила се синтагма *Theologie des Martyriums* употребљена у наслову једне за ову тему значајне монографије: Bommes, Karin. *Weizen Gottes: Untersuchungen zur Theologie des Martyriums bei Ignatius von Antiochien*. Köln–Bonn: Universität zu Köln, 1976., али и у систематичнијој студији Теофрида Баумајстера о зачецима теологије мучеништва - Baumeister, Theofried. *Die Anfänge der Theologie des Martyriums*. Münster: Aschendorff, 1980. Наведена синтагма постала је доминантна, али је у последње време у германофоној литератури све чешће заступљен и израз *Martyriumstheologie*. На нашем говорном подручју синтагму „теологија мучеништва“ први је користио католички патролог Томислав Шаги-Бунић у оквиру његовог уџбеника из патрологије (Šagi-Bunić, Tomislav. *Povijest kršćanske literature*. 2. izd. Volumina theologica, sv. 6. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1998.).

хришћанском контексту, које започиње већ рецепцијом јудејске и грчко-римске традиције у Новом Завету. Фокусирање рада на специфично временско доба – II век по Христу – израз је мишљења да се управо то столеће може именовати као *floruit* раздобље ранохришћанске теологије мучеништва, а не тек као једна од развојних етапа.

Значајно је рећи и понешто о изразу „рано хришћанство“ који је, барем у последње време, све више одомаћен у богословским академским круговима. Потешкоћа која се тиче његове употребе конфесионалне је природе. Услед конфесионалне полемике која се распламсала између богослова протестантске и католичке провенијенције, чијих последица није лишено ни савремено истраживање теологије мучеништва, код првих се одомаћио управо овај израз, док су католици остали привржени колокацији „древна Црква“.² Дистанцирајући се од конфесионалних распри, ми смо се определили за први израз из једног простог разлога. Будући да је један део дисертације посвећен и хетеродоксном мучеништву, које не припада Предању древне Цркве, сматрали смо да је израз „рано хришћанство“ – првобитно као дистинктивна хронолошка одредница – погодан и за употребу *lato sensu*, јер својим значењем обухвата и одређене хетеродоксне хришћанске заједнице и њихове праксе. Употреба овог појма, дакле, представља провизорно решење у недостатку адекватнијег.

Централно интересовање нашег истраживања почива управо на теологији мучеништва. Тематизовање мучеништва као саставног феномена раног хришћанства карактеристично је поглавито за црквену историографију. Теологија мучеништва, са аспекта садржаја, знатно се разликује од начина обраде мучеништва као историјског догађаја, будући да у првом плану стоји његово богословско значење и артикулација.³ Теологија мучеништва представља недовољно истражену област у домену раног хришћанства. Предмет наше дисертације неће бити историјско, већ богословско тумачење мучеништва. Штавише, садашње студије и недавно одбрањене тезе на ову тему нису се

² Терминолошки проблем везан је за област патрологије за коју су, као својеврстан синоним, протестанти употребљавали назив „историја старохришћанске књижевности“ док су католици радије говорили о „историји староцрквене књижевности“. Више о томе види: Šagi-Bunić. *Povijest kršćanske literature*, 3.

³ Theofried Baumeister, „Vorwort,“ in *Die Anfänge der Theologie des Martyriums*, Münster: Aschendorff, 1980.

дотицале интерпретације мучеништва кроз теолошку призму, већ радије кроз социолошку, историјску или психолошку.⁴

Теологија мучеништва представља незаобилазну компоненту за правилно разумевање живота првих хришћана. Она поседује изузетну ширину, јер „историја... теологије мучеништва истовремено је и приказ теолошког тумачења прогона“, како примећује један аутор.⁵ Стога је систематизација свих сегмената богословља мучеништва не само пожељна, већ и неопходна, нарочито уколико пажњу обратимо на њену комплексност. Напомињемо да је могуће идентификовати готово двадесет различитих сегмената од којих неколико њих чине заједнички фондус теологије мучеништва независно од тога којим се списом бавимо. Поменимо само неке: 1) мучеништво је нераздвојиво повезано са и упућено на Јеванђеље, 2) оно претпоставља страдање и сведочење Христа по цену смрти, 3) којим се исповеда идентитет – припадање Цркви и ношење имена Христовог, 4) мучеништво је дар Божји, али истовремено и 5) слободно прихваћено и 6) оно завршава, отпочиње и задобија смисао у догађају смрти и васкрсења.

Посматрана из визуре систематског богословља, теологија мучеништва стоји у чврстој вези са мноштвом субдисциплина, нарочито са христологијом, еклисиологијом, есхатологијом, агиологијом и сотириологијом. Свака од њих доприноси продубљивању тематике мучеништва и одређивању њеног места у координатном систему богословља древне Цркве.

Потпуну слику ранохришћанске теологије мучеништва можемо задобити тек уколико је посматрамо у спрези са фигуром мученика. Семантика појма *μάρτυς* развијала се неколико stoleћа. Почев од легалистичког колорита којим је било обојено значење овог и из њега изведених термина, који је првобитно упућивао на сведочење у судском процесу, па преко његове рецепције у новозаветним списима где се примећује постепено семантичко нијансирање, траг иде ка специфично хришћанском разумевању у којем *μάρτυς* најпре означава онога који речју и животом сведочи Христа, а потом - све

⁴ Примери понеких студија те врсте, које мучеништво посматрају одвојено од његове богословске сржи, представљени су у овим студијама и дисертацијама: Cobb, L. Stephanie. *Dying to Be Men: Gender and Language in Early Christian Martyr Texts*. New York: Columbia University Press, 2008.; Soboslai, John. *Performing One's Own Death: Martyrdom, Sovereignty and Truth*. PhD diss., University of California, 2016.; Van Den Bosch, Anne. *Creating the Female Martyr in Late Antique North Africa*. PhD diss., University of Exeter, 2024.

⁵ Baumeister, *Die Anfänge der Theologie des Martyriums*, 2.

изразитије - онога који сведочење запечаћује крвљу.⁶ У новозаветним списима то добија јасан христолошки и есхатолошки нагласак док јудео-хеленистички модели племените смрти (*Друга и Четврта Макавејска*) граде мост ка каснијем значењу,⁷ те се II веку термин стабилизује као *terminus technicus* за сведочење вере запечаћено смрћу, тако да на место јуридикског тона почиње да доминира богословски. Дисертација ће покушати да издвоји кључне везе и моменте у тој трансформацији значења која стоји у непосредној вези са теологијом мучеништва.

Списи који су одабрани за предмет богословске анализе као погодан материјал за истраживање ранохришћанске теологије мучеништва припадају корпусу текстова који се назива *acta martyrum*. Овај корпус заправо представља једну модерну инвенцију, својеврсни мартиролошки *florilegium*, компилацију текстова које на окупу држи заједничка тема – мучеништво. Међутим, ова збирка не састоји се од списка исте књижевне врсте – напротив – уколико погледамо називе дела, приметимо да неки спадају међу *acta*, други носе име *martyrium*, а трећи се називају речју *passio*. Не постоји општеприхваћена пракса када је у питању насловљавање описа мучеништва. У неким случајевима списи су сачували старије наслове додељене у рукописима (уколико је таквих било), док су други израз схватања савремених истраживача. Боландиста Делееј је мартиролошке текстове сврставао под назив *passiones* („страдања“), чиме је указивао на кључни мотив ових списка. Пошто садржина најбоље проналази свој израз у одговарајућем жанру, занимљиво је осврнути се на разлог употребе овог појма уместо имена *acta*. У литератури се често разликују ова два термина: *acta* се обично везују за извештаје у којима је у првом плану ток судског процеса и његова драматична дијалогска структура, док *passiones* пре свега наглашавају опис патње и смрти као драматични врхунац приче.⁸ Иако границе међу њима нису увек строго повучене, нагласци су различити. С друге

⁶ Allison A. Trites, “Μάρτυς and Martyrdom in the Apocalypse: A Semantic Study,” *Novum Testamentum* 15, no. 1, 1973, 79–80.

⁷ Види: Jan Willem van Henten, “Noble Death and Martyrdom in Antiquity,” in *Martyriumsvorstellungen in Antike und Mittelalter: Leben oder sterben für Gott?*, ed. Sebastian Fuhrmann and Regina Grundmann, *Ancient Judaism and Early Christianity* 80, Leiden; Boston: Brill, 2012, 85–110.

⁸ Danny Praet, “Legenda aut non legenda? The Quest for the Literary Genre of the Acts of the Martyrs,” in *The Wiley Blackwell Companion to Christian Martyrdom*, ed. Michael J. P. Roberts and Maribel Carrasco, Hoboken, NJ: Wiley Blackwell, 2020, 153.

стране, грчки израз *μάρτυριον* боље осветљава теолошко значење ових списа,⁹ јер не прави оштру разлику по књижевним критеријумима, па би и *acta* и *passiones* могли бити обухваћени тим заједничким појмом, према нашем мишљењу.

У фокусу дисертације биће теологија мучеништва какву је налазимо у списима побројаним у наслову: *Martyrium Polycarpi*, *Acta Carpi*, *Acta Iustini*, *Martyrium Lugdunensium*, *Acta Scillitanorum* и *Passio Perpetuae et Felicitatis*. У процеси изабара извора, од којих неки излазе и ван граница II века (*Passio Perpetuae et Felicitatis*), водили смо се одређеним критеријумима: 1) иако су одређена мучеништва датирана у позније доба, што је случај са *Acta Carpi*, одлучили смо се да следимо традиционално Јевсевијево датирање, које налазимо у његовој *Црквеној историји*, те су и називи дела у наслову изложени по Јевсевијевој хронологији; 2) сматрајући да жанр и садржај списа стоје у нераскидивој узајамној вези, изоставили смо одређена мучеништва која су део другог списа, а собом не чине *мучеништво* као литерарно остварење (*Martyrium Ptolemaei et Lucii*), упркос томе што их Јевсевије помиње; 3) спис који прелази границе II века (*Passio Perpetuae et Felicitatis*), чији се настанак веже за сам почетак III века, сврстали смо у групу заједно са осталима стога што се збио у периоду пре Деција, када није било општих, већ поглавито локалних прогона, што не утиче битно на богословске основе нити на контекст дела; 4) начело кохерентности, које је било примењивано на хронолошком плану, примењено је и на литерарном нивоу, тако да су за истраживање теологије мучеништва коришћени списи који се и у својој форми и садржају тичу искључиво мучеништва, док су за ову тему важни списи, попут *Ign. Rom.*, изостављени; 5) на избор је утицала и различита језичка и географска провенијенција одабраних *мучеништава*, која нам омогућује да сагледамо све особености и специфичности ранохришћанске теологије мучеништва, у свој њеној ширини и дубини; 6) коначно, помињање одређених хетеродоксних пракси и учења у одређеним списима представљало је последњи услов за одабир текста, јер је погрешна интерпретација мучеништва од изузетне помоћи реконструисању теологије мучеништва древне Цркве.

Тематски оквир рада обухвата и истраживање рецепције и интерпретације светописамских књига у оквиру одабраних мучеништава, то јест – мартиролошку егзегезу.

⁹ Исто тамо.

Нарочит контекст и посебна атмосфера у којој се налазила прогоњена хришћанска заједница допринели су формирању специфичног, контекстуалног приступа библијском тексту. Доследна употреба стихова који су у древној Цркви живели кроз литургијски живот (*Псалми*), али и одређених књига које нису биле део канона или су остале на његовим маргинама (*Друга и Четврта Макавејска*), говори у прилог томе да је могуће оправдано претпоставити постојање самосвојног и целовитог – мартиролошког – интерпретативног модела.

б) циљеви истраживања

- Истраживање и осветљавање развоја и артикулације ранохришћанске теологије мучеништва
- Разграничавање богословског приступа од доминантних историјских, социолошких и психолошких анализа мучеништва
- Идентификовање и систематизација богословских компоненти које чине заједнички фондус анализираних *мучеништава* II века
- Праћење и уочавање фаза семантичког развоја појма *μάρτυς*, и истраживање происхођења хришћанске фигуре мученика кроз његове односе са јудејским моделом сведочења (пророк) и грчко-римским панданом (херој, философ)
- Анализа и упоређивање жанровских особености текстова из корпуса *acta martyrum* попут *acta*, *passiones* и *martyria*, и одређивање значаја жанровске припадности у погледу богословског значења
- Позиционирање теологије мучеништва у границама систематског богословља и њених веза са другим догматским (суб)дисциплинама
- Извођење доказа који говоре у прилог постојању нарочитог контекстуалног интерпретативног приступа светописамском тексту – мартиролошке егзегезе

Основне хипотезе

- Ранохришћанска теологија мучеништва представља недовољно истражену димензију богословљења древне Цркве у периоду II века, неопходну за разумевање даљег развоја ортодоксне теологије.
- Хришћанско интерпретирање мучеништва током II века не настаје само као идејни амалгам на чијем се фону преплићу јудејска мартиролошка традиција и грчко-римски концепт племените смрти, већ представља аутентичну богословску артикулацију искуства прогоњене и страдајуће Цркве успостављену на јеванђељским темељима.
- Рад полемише са минималистичким ставовима о прогонима, држећи се хипотезе да су локални прогони били значајни и везани за римске провинције са развијеним империјалним култом.
- Интерпретација мучеништва коју налазимо у одабраним *acta martyrum* из II века не представља зачетке, већ акме теологије мучеништва, што важи и за фигуру мученика, која ће у вековима који следе уступити своје место бескрвним мученицима – монасима.
- Фигура мученика функционише као теолошки *locus* у ком се сабирају и прожимају кључни елементи ранохришћанске христологије, еклисиологије, есхатологије, сотириологије и агиологије.
- Помињање хетеродоксних облика мучеништва и дистанцирање од истих у одређеним списима поспешује наше разумевање развоја нормативног – ортодоксног богословља.
- Читање и разумевање побројаних списа не треба да буде оптерећено историјско-критичким апаратом и препознавањем интерполација, што је случај са боландистичким приступом овој врсти текста, већ да буде поспешено смештањем истих у литургијски контекст, чему у прилог сведочи и употреба богослужбеног језика и симбола.
- Мартиролошка егзегеза указује на постојање самосвојног ерминевтичког модела унутар прогоњене Цркве.

Методе истраживања

- Аналитичка метода послужиће нам за детекцију значењских слојева које носи сваки текст понаособ.
- Историјско-критички метод, заједно са његовим приступима (нпр. *Formgeschichte*, *Traditionsgeschichte*, *Redaktionsgeschichte*, *Textgeschichte*) користиће се као помоћно средство у праћењу развоја кључних богословских концепата и идентификовању веза између светописамске, античке и мартиролошке лексике, али и за откривање текстуалних промена (интерполације, лакуне, алтернативна читања) које би могле да утичу на разумевање одређених сегмената теологије мучеништва.
- Компаративна метода наћи ће своју примену у одређивању заједничког фонду са ранохришћанске теологије мучеништва и одређених специфичности локалног или партикуларног карактера.
- Синтетичка метода користиће се као главно средство у извођењу коначног закључка и сумаирању засебних конклузија на крају поглавља.
- Хеуристичка метода биће од помоћи у стварању главних хипотеза и у креирању истраживачког оруђа погодног за контекстуално интерпретирање ранохришћанске теологије мучеништва.

Значај истраживања

- Дисертација ће покушати да посматра мучеништво кроз призму богословља и њему својствене методологије, уместо кроз приступе карактеристичне за социолошка, политичка, психолошка и историјска тумачења овог феномена.
- Ранохришћанска теологија мучеништва представља неправедно запостављен аспект богословља древне Цркве, те је од пресудне важности за разумевање свакодневног друштвеног и литургијског живота ране Цркве актуелизовање ове теме и истраживање њене квинтесенције.
- Рад обрађује више теолошких (суб)дисциплина (христологију, еклисиологију, есхатологију, агиологију и сотириологију) из визуре мучеништва, чиме се гради систематска представа о ранохришћанском богословљу.
- Правилно разумевање појмова уобличених у окриљу теологије мучеништва представља услов за поимање каснијег развоја богословља Цркве уопште.
- Пошто је II век врхунац теологије мучеништва Цркве, не само у периоду раног хришћанства, него и у савремено доба, јер се и данас, трагајући за смислом мучеништва, ослањамо на категорије које је утемељила рана црквена теологија мучеништва.

Композиција студије

Докторска дисертација подељена је на седам главних тематских целина, поред уводног и завршног дела рада, садржаја, списка скраћеница, резимеа и библиографије.

У **Уводу** се разматрају општа полазишта истраживања: дефинише се појам „теологије мучеништва“, образлажу се критеријуми селекције извора, набрајају се методе које ће се користити и даје се преглед резултата досадашњих истраживања на ову тему. Увод се окончава домошењем основних хипотеза дисертације.

Главни део рада састоји се од укупно седам поглаља.

Прво поглавље носи назив **Мучеништва као жанр: новина патристичке књижевности или хибридна форма?** и испитује жанровске и формалне карактеристике мартиролошких списа, настојећи да одреди да ли се одабрана *мучеништва* из корпуса *acta martyrum* могу разумети као новонастали жанр у оквиру патристичке књижевности или као хибридно књижевни облик. Пажња је посвећена литерарној, жанровској и реторичкој критици поменутих списа, епистоларној форми као честом жанровском оквиру *мучеништава*, али и другим подоблицима и структурним елементима, као и првобитним колекцијама, то јест зборницима ових списа. Овај одељак окончава се нуђењем решења за проблем аутентичности ових текстова.

Друго поглавље под називом **Текстуалне намене и обраде: хагиографија, редакције и метафразе** истражује функције мартиролошких списа и приметне редакцијске захвате. У фокусу овог одељка су литургијска и хагиографска употреба, као и појаве метафрастичких редакција и адаптација у познијем периоду текстуалне трансмисије.

Треће поглавље представља вододелницу између претходна два, која су имала исагошки карактер, и наредних одељака који су тематски оријентисани на теологију мучеништва и носи назив **Појам *μάρτυς*: богословско-семантички развој и значење фигуре хришћанског мученика**. Оно се фокусира на појам *μάρτυς* и његов богословско-

семантички развој у његовој вези са перцепцијом мученика у оквиру ранохришћанске заједнице.

Четврто поглавље, насловљено **Уобличавање и главни концепти ранохришћанске теологије мучеништва**, представља централни део дисертације. У њему се излажу конститутивни елементи ранохришћанске теологије мучеништва: призив, сведочење, добровољно и самовољно мучеништво, страдање, подражавање Христа и учествовање у Његовим страдањима, као и смрт и васкрсење мученика кроз есхатолошку призму. Питања која се отварају у овом поглављу су комплексна и изазовна, али и изузетно важна за разумевање ранохришћанске теологије мучеништва.

Пето поглавље, названо **Ранохришћанска теологија мучеништва и друге богословске (суб)дисциплине**, на трагу претходног, наставља са богословском тематизацијом мучеништва. У њему се истражује повезаност теологије мучеништва са другим богословским дисциплинама, попут христологије, еклисиологије, есхатологије, агиологије и сотириологије, у циљу стварања једне систематски изграђене богословске целине.

У поглављу које носи наслов **Хетеродоксне праксе**, шестом по реду, пажња је посвећена хетеродоксним схватањима мучеништва која су се формирала у гностичким и монтанистичким круговима. Након исцрпног тематизовања овог проблема, на крају поглавља биће наведени критеријуми разликовања између ортодоксног и хетеродоксног мучеништва, засновани на подацима из истраживаниг извора.

Седмо поглавље, које носи наслов **Мартиролошка егзегеза**, покушава да оцрта контуре интерпретативног модела, то јест, егзегетске схеме засноване на контекстуалном приступу тексту. Хипотеза овог поглавља заснована је на увидима из извора, али и на чињеници да је у приближно истодобном тексту, Иполитовом *Тумачењу књиге пророка Данила*, примењивана управо мартиролошка егзегеза.

Закључак доноси сажето излагање главних резултата, доприноса истраживања, као и отворених питања и могућих праваца даљег истраживања. Резиме и библиографија (подељена на изворе и литературу) заокружују целину рада.

Прелиминарна структура рада

Садржај

Списак скраћеница

Увод

- 1.1. Концепт „теологија мучеништва“
- 1.2. Принципи и критеријуми селекције извора
- 1.3. Истраживачка методологија
- 1.4. Status questionis
- 1.5. Основне хипотезе

1. *Мучеништва* као жанр: новина патристичке књижевности или хибридна форма?

- 1.1 Литерарна, жанровска и реторичка критика
- 1.2 Епистоларна форма
- 1.3 Подоблице и формални елементи
- 1.4 Прве колекције *мучеништава*
- 1.5 Питање аутентичности *мучеништава*

2. Текстуралне намене и обраде: хагиографија, редакције и метафразе

- 2.1. Функције и литургијска употреба
- 2.2. Редакцијски захвати
- 2.3. Метафразе и адаптације

3. Појам *μάρτυς*: богословско-семантички развој и значење фигуре хришћанског мученика

- 3.1. Јуридика позадина појма
- 3.2. Новозаветна рецепција
- 3.3. Значење у списима апостолских отаца
- 3.4. Терминолошка стабилизација у II веку
- 3.5. Фигура ранохришћанског мученика: атлета, ученик, учитељ, ревнитељ
- 3.6. Култ мученика, мошти и литургијско празновање

4. Уобличавање и главни концепти ранохришћанске теологије мучеништва

- 4.1. Порекло и изворност теологије мучеништва: јудаизам, хеленизам, древна Црква
- 4.2. Историјски контекст страдања хришћана: оптужбе, локални прогони, култ цара
- 4.3. Идентитет следбеника Христових
- 4.4. Мучеништво по Јеванђељу (κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον)
- 4.5. Мучеништво као дар и призив Божји (κατὰ θέλημα Θεοῦ)
- 4.6. Дух Свети и мучеништво
- 4.7. Добровољно и самовољно мучеништво
- 4.8. Подражавање Христа (*imitatio Christi*) и(ли) учествовање (*participatio*) у Христу
- 4.9. Однос мученик/Христос – Противник/свет
- 4.10. Страдање, Крст, терминологија Крста
- 4.11. Сведочење до смрти
- 4.12. Жртвени колорит мучеништва: жртва, искупљење и помирење
- 4.13. Смрт и васкрсење

5. Ранохришћанска теологија мучеништва и друге богословске (суб)дисциплине

- 5.1. Христологија
- 5.2. Еклисиологија
- 5.3. Есхатологија
- 5.4. Агиологија
- 5.5. Сотириологија

6. Хетеродоксне праксе

- 6.1. Гностицизам и монтанизам
- 6.2. Критеријуми разликовања ортодоксног и хетеродоксног мучеништва

7. Мартиролошка егзегеза

- 7.1. Рецепција Старог и Новог Завета у *мучеништвима*
- 7.2. Контекстуална егзегеза: прогони и литургијско искуство
- 7.3. Модел мартиролошког тумачења Писма

Закључак

- 7.4. Сумирање доприноса
- 7.5. Домети истраживања
- 7.6. Отворена питања и даље могућности истраживања

Резиме

Библиографија

- 1. Извори
- 2. Литература

Библиографија

Извори:

- 1) Bardy, G., ed. *Eusèbe de Césarée: Histoire ecclésiastique*. 2 vols. Sources chrétiennes 31, 41. Paris: Éditions du Cerf, 1952–1955.
- 2) Bastiaensen, A. A. R., et al. *Atti e Passioni dei Martiri*. Milan: Mondadori, 1987.
- 3) Bonnet, M. *Acta Apostolorum Apocrypha*, vol. 2.2. Leipzig: Mendelssohn, 1903. Repr., Hildesheim: Olms, 1972.
- 4) Dehandschutter, Boudewijn. “An Updated Edition of the Martyrdom of Polycarp.” In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, 3–23. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2007.
- 5) Hartog, Paul. *Polycarp's Epistle to the Philippians and the Martyrdom of Polycarp: Introduction, Text, and Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- 6) Heffernan, Thomas J. *The Passion of Perpetua and Felicity*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- 7) Hunink, Vincent. *Acta Martyrum Scillitanorum: A Literary Commentary*. Giornale Italiano di Filologia – Bibliotheca 24. Turnhout: Brepols, 2021.
- 8) Ignace d'Antioche, Polycarpe de Smyrne. *Lettres. Martyre de Polycarpe*, 3rd ed., Sources chrétiennes 10, edited by P. T. Camelot, Paris: Éditions du Cerf, 1958.
- 9) Lake, Kirsopp, ed. *Martyrium Polycarpi*. In *The Apostolic Fathers*, vol. 2. London: William Heinemann Ltd.; New York: G.P. Putnam's Sons, 1917.
- 10) Musurillo, Herbert A. *The Acts of the Christian Martyrs: Texts and Translations*. Oxford: Clarendon Press, 1972.
- 11) Јевтић, Атанасије, прев. *Дела апостолских ученика*. Врњачка Бања–Требиње: Епархија Захумско-Херцеговачка и Приморска, 2002.

Литература:

- 1) Alikin, V. A. *The Earliest History of the Christian Gathering: Origin, Development and Content of the Christian Gathering in the First to Third Centuries*. Leiden; Boston: Brill, 2010.
- 2) Alikin, V. A. *The Reading Of Scripture In The Gathering Of The Early Church*. Leiden; Boston: Brill, 2010.
- 3) Amerine, R. *Martyrdom and Noble Death: Selected Texts from Graeco-Roman, Jewish and Christian Antiquity*. CIC. London: Routledge, 2002.
- 4) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg, eds. *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*. Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
- 5) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. "Martyrdom in Second and Fourth Maccabees." In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*, edited by Friedrich Avemarie, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg, 73–110. Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
- 6) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. "Non-Rabbinic Martyrs in Rabbinic Literature." In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*, edited by Friedrich Avemarie, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg, 231–258. Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
- 7) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. "Rabbinic and Early Christian Perspectives on Martyrdom: Differences and Similarities." In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*, edited by Friedrich Avemarie, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg, 276–302. Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.

- 8) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. "The Justification of Violent Death in Rabbinic Literature: From Theodicy to Salvific Death." In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*, edited by Friedrich Avemarie, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg, 247–275. *Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum* 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
- 9) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. "Martyrdom in Second and Fourth Maccabees." In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*, 73–110. *Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum* 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
- 10) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. "Jewish Noble Death in Second Temple Literature." In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*, 111–164. *Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum* 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
- 11) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. "The Development of Rabbinic Martyr Traditions." In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*, 165–230. *Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum* 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
- 12) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. "Non-Rabbinic Martyrs in Rabbinic Literature." In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*, 231–264. *Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum* 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
- 13) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. "Religion and Politics: The Martyrs as Heroes of the Jewish People." In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*, 267–316. *Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum* 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
- 14) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. "Beneficial Death and Posthumous Reward in Second Temple Literature." In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*,

- 317–373. *Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum* 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
- 15) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. “The Justification of Violent Death in Rabbinic Literature: From Theodicy to Salvific Death.” In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*, 374–404. *Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum* 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
 - 16) Avemarie, Friedrich, Jan Willem van Henten, and Yair Furstenberg. “Rabbinic and Early Christian Perspectives on Martyrdom: Differences and Similarities.” In *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*, 405–456. *Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum* 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
 - 17) Baden, Joel, Hindy Najman, and Eibert J. C. Tigchelaar, eds. *Sibyls, Scriptures, and Scrolls: John Collins at Seventy*. Leiden; Boston: Brill, 2016.
 - 18) Bakker, Henk. „Potamiaena: Some Observations About Martyrdom and Gender in Ancient Alexandria.“ Y *The Wisdom of Egypt: Jewish, Early Christian, and Gnostic Essays in Honour of Gerard P. Luttikhuisen*, уређено од Anthony Hilhorst и George H. van Kooten, 331–350. *Ancient Judaism and Early Christianity* 59. Leiden; Boston: Brill, 2005.
 - 19) Barnard, L. W. “In Defence of Pseudo-Pionius’ Account of Polycarp’s Martyrdom.” In *Studies in Church History and Patristics*, 224–41. Thessaloniki: Patriarchikon Hidryma Paterikon Meleton, 1978.
 - 20) Barnes, T. D. “Pre-Decian *Acta Martyrum*.” *Journal of Theological Studies* 19 (1968): 509–31.
 - 21) Barnes, Timothy D. “Legislation against the Christians.” *Journal of Roman Studies* 58 (1968): 32–50.
 - 22) Barnes, Timothy D. „A Note on Polycarp“. *The Journal of Theological Studies* 18, изд. 2 (1967.): 433–37.
 - 23) Barnes, Timothy D. „Pre-Decian ‚Acta Martyrum‘“. *The Journal of Theological Studies* 19, изд. 2 (1968.): 509–31.

- 24) Barnes, Timothy D. *Early Christian Hagiography and Roman History*. Tria Corda 5. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010.
- 25) Bastiaensen, A. A. R. "Quelques observations sur la terminologie du martyre chez saint Augustin." In *Signum Pietatis: Festgabe für Cornelius Petrus Mayer OSA zum 60. Geburtstag*, edited by Adolar Zumkeller, 201–216. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1989.
- 26) Bastiaensen, A. A. R., et al. *Atti e passioni dei martiri*. Milan: Lorenzo Valla, 1987.
- 27) Baumeister, T. "Die Norm des evangeliumgemäßen Blutzeugnisses: Das *Martyrium Polycarpi* als vorzügliche *Exhortatio ad Martyrium*." In *Stimuli: Exegese und ihre Hermeneutik in Antike und Christentum* (JAC 23), edited by G. Schöllgen and C. Scholten, 122–28. Münster: Aschendorff, 1996.
- 28) Baumeister, T. "Martyrdom and Persecution in Early Christianity." *Concilium* 163 (1983): 3–8.
- 29) Baumeister, T. „Märtyrer und Martyriumsverständnis im frühen Christentum: Ursprünge eines geschichtsmächtigen Leitbildes." *Wissenschaft und Weisheit* 67 (2004): 179–190.
- 30) Baumeister, T. „Zeugnisse der Mentalität und Glaubenswelt einer vergangenen Epoche: Hagiographische Literatur und Heiligenverehrung in der Alten Kirche." In *Kriminalisierung des Christentums? Karlheinz Deschners Kirchengeschichte auf dem Prüfstand*, edited by H. R. Seeliger, 267–279. Freiburg im Breisgau; Basel; Wien: Herder, 1994.
- 31) Baumeister, T. *Die Anfänge der Theologie des Martyriums*. Münsterische Beiträge zur Theologie 45. Münster: Aschendorff, 1980.
- 32) Baumeister, T. *Martyrium, Hagiographie und Heiligenverehrung im christlichen Altertum*. Rom/Freiburg/Wien, 2009.
- 33) Baumeister, T., ed. *Genese und Entfaltung der altkirchlichen Theologie des Martyriums* (TC 8). Bern: Lang, 1991.
- 34) Beeck, H. *Problemen rond de Passio Sanctorum Scillitanorum*. Dissertation, Leuven, 1971.
- 35) Betz, Nathan. *City of Gods: The New Jerusalem of John's Revelation in Early Christianity*. Vigiliae Christianae, Supplements 186. Leiden ; Boston: Brill, 2025.

- 36) Beyschlag, K. "Das Jakobsmartyrium und seine Verwandten in der frühchristlichen Literatur." *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* 56 (1965): 149–78.
- 37) Bickerman, E. J. "Pliny, Trajan, Hadrian and the Christians." In *Studies in Jewish and Christian History*, vol. 2, 809–831. Leiden; Boston: Brill, 2007.
- 38) Bickerman, E. J. *Studies in Jewish and Christian History*. 2 vols. Leiden; Boston: Brill, 2007.
- 39) Binder, Timon. *Semen est sanguis Christianorum: Literarische Inszenierungen von Macht und Herrschaft in frühchristlicher Passionsliteratur*. Berlin: Logos Verlag Berlin, 2005.
- 40) Birley, A. R. "Voluntary Martyrs in the Early Church: Heroes or Heretics?" *CNS* 27 (2006): 99–127.
- 41) Bisbee, G. A. *Pre-Decian Acts of Martyrs and Commentarii*. Harvard Dissertations in Religion 22. Philadelphia: Fortress, 1988.
- 42) Boeft, J. den, and J. N. Bremmer. "Noticulae martyrologicae II." *Vigiliae Christianae* 36 (1982): 383–402.
- 43) Boeft, J. den, and J. N. Bremmer. "Noticulae martyrologicae III." *Vigiliae Christianae* 39 (1985): 110–30.
- 44) Boeft, J. den, and J. N. Bremmer. "Noticulae martyrologicae IV." *Vigiliae Christianae* 45 (1991): 105–22.
- 45) Boeft, J. den, and J. N. Bremmer. "Noticulae martyrologicae V." *Vigiliae Christianae* 49 (1995): 146–63.
- 46) Boeft, J., and M. L. van Poll-van de Lisdonk, eds. *The Impact of Scripture in Early Christianity*. Leiden; Boston: Brill, 2015.
- 47) Boeft, Jan, and Jan Bremmer. "Notiunculae Martyrologicae III: Some Observations on the Martyria of Polycarp and Pionius." *Vigiliae Christianae* 39, no. 2 (1985): 110–130.
- 48) Boismard, M.-E. *Martyre de Jean l'Apôtre*. Cahiers de la Revue Biblique 35. Paris: Gabalda, 1996.
- 49) Bonner, G. "The Scillitan Saints and the Pauline Epistles." *Journal of Ecclesiastical History* 7 (1956): 141–146.

- 50) Bowersock, G. W. *Martyrdom and Rome*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- 51) Bowersock, G. W. *Rome et le martyre*. Paris: Flammarion, 2002.
- 52) Boyarin, D. "Martyrdom and the Making of Christianity and Judaism." *Journal of Early Christian Studies* 5 (1998): 577–627.
- 53) Boyarin, D. *Dying for God: Martyrdom and the Making of Christianity and Judaism*. Stanford: Stanford University Press, 1999.
- 54) Braginskaya, Nina V., and Pavel N. Lebedev. "How Many Co-authors Had Perpetua and Saturus?" *Scrinium* 19, no. 1 (2023): 237–255.
- 55) Bremmer, J. N. "Perpetua, 'the Martyr' and 'Her Diary': Authenticity, Family and Vision." In *Märtyrer und Märtyrerakten*, edited by E. Junaming, 77–120. Stuttgart: Steiner, 2002.
- 56) Bremmer, Jan N. "'Christianos sum': The Early Christian Martyrs and Christ." In *Eulogia: Instrumenta Patristica* 24, edited by G. J. M. Bartelink, 11–20. The Hague: Nijhoff, 1991.
- 57) Bremmer, Jan N. "God and Christ in the Earlier Martyr Acts." In *Monotheism and Christology in Greco-Roman Antiquity*, edited by Matthew V. Novenson, 222–248. *Novum Testamentum, Supplements* 180. Leiden; Boston: Brill, 2020.
- 58) Bremmer, Jan N. "The Vision of Saturus in the *Passio Perpetuae*." In *Jerusalem, Alexandria, Rome: Studies in Ancient Cultural Interaction in Honour of A. Hilhorst*, edited by Florentino García Martínez and Gerard P. Luttikhuisen, 55–73. *Supplements to the Journal for the Study of Judaism* 82. Leiden; Boston: Brill, 2003.
- 59) Bremmer, Jan N. *Maidens, Magic and Martyrs in Early Christianity: Collected Essays I*. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament, vol. 379. Tübingen: Mohr Siebeck, 2017.
- 60) Bremmer, Jan. "The Self-Sacrifice of Menoeceus in Euripides' *Phoenissae*, II Maccabees and Statius' *Thebaid*." *Archiv für Religionsgeschichte* 16 (2015): 193–207.
- 61) Bremmer, Jan. „The Atonement in the Interactions of Greeks, Jews, and Christians." In *Sacred History and Sacred Texts in Early Judaism: A Symposium in*

- Honour of A. S. van der Woude*, edited by J. Bremmer and F. García Martínez, 75–93. Leuven: Peeters Publishers, 1992.
- 62) Brent, Allen, ed. *The Imperial Cult and the Development of Church Order: Concepts and Images of Authority in Paganism and Early Christianity before the Age of Cyprian*. Supplements to *Vigiliae Christianae* 45. Leiden; Boston: Brill, 1999.
- 63) Brent, Allen. “Christian and Pagan Cultus by the Third Century.” In *The Imperial Cult and the Development of Church Order: Concepts and Images of Authority in Paganism and Early Christianity before the Age of Cyprian*, Supplements to *Vigiliae Christianae* 45, 1–16. Leiden; Boston: Brill, 1999.
- 64) Brent, Allen. “Ignatius and Polycarp: The Transformation of New Testament Traditions in the Context of Mystery Cults.” In *Trajectories through the New Testament and the Apostolic Fathers*, edited by Andrew Gregory and Christopher Tuckett, 239–45. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- 65) Brent, Allen. *Ignatius of Antioch: A Martyr Bishop and the Origin of Episcopacy*. London: T. & T. Clark, 2007.
- 66) Brind’Amour, Pierre. “La Date du martyre de saint Polycarpe (le 23 février 167).” *Analecta Bollandiana* 98 (1980): 656–62.
- 67) Brox, Norbert. *Zeuge und Märtyrer: Untersuchungen zur frühchristlichen Zeugnis-Terminologie*. Studien zum Alten und Neuen Testament 5. München: Kösel-Verlag, 1961.
- 68) Burrus, V. *Saving Shame: Martyrs, Saints and Other Abject Objects*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2008.
- 69) Burrus, V. *Saving Shame: Martyrs, Saints and Other Abject Objects*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2008.
- 70) Burrus, Virginia. “Torture and Travail: Producing the Christian Martyr.” In *A Feminist Companion to Patristic Literature*, edited by Amy-Jill Levine and Maria Mayo Robbins, 65–71. London: T. & T. Clark, 2008.
- 71) Buschmann, G. “‘Χριστοῦ κοινωνός’ (MartPol 6,2), das Martyrium und der ungeklärte κοινωνός-Titel der Montanisten.” *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* 86 (1995): 243–64.

- 72) Buschmann, G. "The Martyrdom of Polycarp." In *The Apostolic Fathers: An Introduction*, edited by Wilhelm Pratscher, 135–57. Waco, TX: Baylor University Press, 2010.
- 73) Buschmann, G. "Traditionsgeschichtliche Analyse des Gebets in MartPol 14: Ein jüdisches Dankopfergebet des Einzelnen als eucharistisches Märtyrer-Gedächtnisgebet der frühchristlichen kleinasiatischen Gemeinden." *Journal of Early Christian Studies* 5 (1997): 181–221.
- 74) Buschmann, G. *Das Martyrium des Polykarp*. KAV 6. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1998.
- 75) Buschmann, G. *Martyrium Polycarpi: Eine formkritische Studie. Ein Beitrag zur Frage nach der Entstehung der Gattung Märtyrerakte*. BZNW 70. Berlin: de Gruyter, 1994.
- 76) Buschmann, Gerd. "Martyrium Polycarpi 4 und der Montanismus." *Vigiliae Christianae* 49, no. 2 (1995): 105–145.
- 77) Butler, R. *The New Prophecy & "New Visions": Evidence of Montanism in The Passion of Perpetua and Felicitas*. Patristic Monograph Series 18. Washington, DC: Catholic University of America Press, 2006.
- 78) Campos, J. "El autor de la 'Passio SS. Perpetuae et Felicitatis.'" *Helmantica* 10 (1959): 358–61.
- 79) Campos, J. *Passio sanctarum Perpetuae et Felicitatis*. Suppl. [1.] 2.2. Madrid: Estudios clásicos, 1967.
- 80) Canfield, L. H. *The Early Persecutions of the Christians*. New York: Columbia University Press, 1913.
- 81) Capelle, B. "La 1re Clémentis et l'Épître de Polycarpe." *Revue Bénédictine* 37 (1925): 283–87.
- 82) Carroll, H. "Polycarp of Smyrna—With Special Reference to Early Christian Martyrdom." PhD diss., Duke University, 1946.
- 83) Castelli, E. A. *Martyrdom and Memory: Early Christian Culture Making*. New York: Columbia University Press, 2004.
- 84) Castelli, Elizabeth A. *Martyrdom and Memory: Early Christian Culture Making*. New York: Columbia University Press, 2004.

- 85) Cerullo, J. “Gli atti dei martiri Scillitani: un’esperienza di ‘lingua in atto’.” *Aufidus* 23 (1994): 99–126.
- 86) Clancy, F. “Imitating the Mysteries that You Celebrate: Martyrdom and Eucharist in the Early Patristic Period.” In *Martyrdom and Persecution*, edited by T. Twomey and M. Humphries, 106–40. Portland, OR: Four Courts Press, 2008.
- 87) Cobb, L. S. *Divine Deliverance, Pain and Painlessness in Early Christian Martyr Texts*. Oakland, CA: University of California Press, 2017.
- 88) Cobb, L. Stephanie. “Polycarp’s Cup: Imitatio in the Martyrdom of Polycarp.” *Journal of Religious History* 38, no. 2 (2013): 224–240.
- 89) Cobb, L. Stephanie. “Polycarp’s Cup: Imitatio in the Martyrdom of Polycarp.” *Journal of Religious History* 38, no. 2 (2013): 224–240.
- 90) Cobb, L. Stephanie. *Dying to Be Men: Gender and Language in Early Christian Martyr Texts*. Gender, Theory, and Religion series. New York; Chichester, West Sussex: Columbia University Press, 2008.
- 91) Cohen, Shaye J. D. *From the Maccabees to the Mishnah*. Louisville: Westminster John Knox Press, 2006.
- 92) Connolly, J. “Like the Labors of Heracles: Andreia and Paideia in Greek Culture under Rome.” In *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*, Mnemosyne, Supplements 238, edited by Ralph M. Rosen and Ineke Sluiter, 287–317. Leiden; Boston: Brill, 2003.
- 93) Corbeill, A. *Nature Embodied: Gesture in Ancient Rome*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2004.
- 94) Corsaro, F. “Note sugli *Acta martyrum Scillitanorum*.” *Nuovo Didaskaleion* 6 (1956): 5–51.
- 95) Cripps, A. S. *Saint Perpetua: Martyr of Africa*. London: Sheldon Press, 1928.
- 96) Cullyer, H. “Paradoxical Andreia: Socratic Echoes in Stoic ‘Manly Courage’.” In *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*, edited by Ralph M. Rosen and Ineke Sluiter, 213–233. *Mnemosyne, Supplements* 238. Leiden; Boston: Brill, 2003.
- 97) Cullyer, H. “Paradoxical Andreia: Socratic Echoes in Stoic ‘Manly Courage’.” In *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*, Mnemosyne,

- Supplements 238, edited by Ralph M. Rosen and Ineke Sluiter, 213–233. Leiden; Boston: Brill, 2003.
- 98) Daly, Robert J. “The Power of Sacrifice in Ancient Judaism and Christianity.” *Journal of Ritual Studies* 4 (1990): 181–198.
- 99) Daly, Robert J. *The Origins of the Christian Doctrine of Sacrifice*. Philadelphia: Fortress Press, 1978.
- 100) Davies, Philip R. “Martyrdom and Redemption: On the Development of Isaac Typology in the Early Church.” In *Studia Patristica* 17, Part 3, edited by Elizabeth A. Livingstone, 652–658.
- 101) Davis, S. J. *The Cult of St. Thecla*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- 102) Dehandschutter, B. “A ‘New’ Text of the *Martyrdom of Polycarp*.” In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 103) Dehandschutter, B. “A Community of Martyrs: Religious Identity and the Case of the Martyrs of Lyons and Vienne.” In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 104) Dehandschutter, B. “An Updated Edition of the *Martyrdom of Polycarp*.” In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity*, edited by J. Leemans, 3–22. BETL 205. Leuven: Leuven University Press, 2007.
- 105) Dehandschutter, B. “Einleitung: Die Entstehung der jüdischen Martyrologie (in Zusammenarbeit mit J. W. van Henten).” In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 106) Dehandschutter, B. “Example and Discipleship: Some Comments on the Biblical Background of the Early Christian Theology of Martyrdom.” In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 107) Dehandschutter, B. “Hagiographie et histoire: à propos des actes et passions des martyrs.” In *Martyrium in Multidisciplinary Perspective*, edited by M. Lamberigts and P. Van Deun, 295–301. BETL 117. Leuven: Peeters, 1995.

- 108) Dehandschutter, B. "Images of Polycarp: Biography and Hagiography about the Bishop of Smyrna." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 109) Dehandschutter, B. "La persécution des chrétiens dans les *Actes des Apôtres*." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 110) Dehandschutter, B. "Le Martyre de Polycarpe et le développement de la conception du martyr au deuxième siècle." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in the Early Church: Collected Essays*, edited by Johan Leemans, 93–104. BETL 205. Leuven: Leuven University Press, 2007.
- 111) Dehandschutter, B. "Martyr – Martyrium: Quelques observations à propos d'un christiaisme sémantique." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in the Early Church: Collected Essays*, edited by Johan Leemans, 105–111. BETL 205. Leuven: Leuven University Press, 2007.
- 112) Dehandschutter, B. "Martyrdom as a Gift in Early Christianity." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 113) Dehandschutter, B. "Martyrium und Agon: Über die Wurzeln der Vorstellung vom ἁγίων im Vierten Makkabäerbuch." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 114) Dehandschutter, B. "Polycarp of Smyrna: Some Notes on the Hagiography and Homiletics about a Martyr-Bishop." In *Griechischer und lateinischer Martyrerakten*, edited by Hansjürgen Verheyden, 125–37. Wuppertal: WBG, 2009.
- 115) Dehandschutter, B. "Polycarp's Epistle to the Philippians: An Early Document of 'Reception'?" In *The New Testament in Early Christianity: La réception des textes néotestamentaires dans le christianisme primitif*, edited by J.-M. Sevrin, 275–91. BETL 86. Leuven: Peeters, 1989.
- 116) Dehandschutter, B. "Polycarp's Epistle to the Philippians: An Early Example of 'Reception.'" In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.

- 117) Dehandschutter, B. "Polycarpiana: Notes on the Hagiographic 'Dossier' of a Saint." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 118) Dehandschutter, B. "Research on the *Martyrdom of Polycarp*: 1990–2005." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 119) Dehandschutter, B. "Sacrifice and Martyrdom: Some Notes on 'Martyrium Polycarpi' 14 and 'Vita Polycarpi' 6." *Archivio di Filosofia* 76, no. 1/2 (2008): 309–315.
- 120) Dehandschutter, B. "Some Notes on 1 Clement 5,4–7." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 121) Dehandschutter, B. "The Epistle of Polycarp." In *The Apostolic Fathers: An Introduction*, edited by Wilhelm Pratscher, 117–33. Waco, TX: Baylor University Press, 2010.
- 122) Dehandschutter, B. "The Martyrdom of Polycarp and the Outbreak of Montanism." *Ephemerides Theologicae Lovanienses* 79 (1993): 430–47.
- 123) Dehandschutter, B. "The *Martyrdom of Polycarp* and the Outbreak of Montanism." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 124) Dehandschutter, B. "The *Martyrdom of Polycarp*: A Century of Research." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 125) Dehandschutter, B. "The Meaning of Witness in the Apocalypse." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 126) Dehandschutter, B. "The New Testament and the Martyrdom of Polycarp." In *Trajectories through the New Testament and the Apostolic Fathers*, edited by Andrew Gregory and Christopher Tuckett, 305–33. Oxford: Oxford University Press, 2005.

- 127) Dehandschutter, B. "The New Testament and the *Martyrdom of Polycarp*." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 128) Dehandschutter, B. "The Text of the Martyrdom of Polycarp Again (With a Note on the 'Creed' of Polycarp and Phil.)." In *Alexandrina*, edited by F. García Martínez and G. P. Luttikhuisen, 101–6. *Journal of the Septuagint and Cognate Studies* 18 (Leiden: Brill, 2003).
- 129) Dehandschutter, B. "Un texte perdu du *Martyre de Polycarpe* retrouvé: Le Codex Kosinitza 28." In *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity. Collected Essays*, edited by J. Leemans. Leuven: Peeters, 2007.
- 130) Dehandschutter, B. „The Martyrdom of Polycarp and the Outbreak of Montanism“. *Ephemerides Theologicae Lovanienses* 75, no. 4 (1999.): 430–37.
- 131) Dehandschutter, B. *Martyrium Polycarpi: Een literair-kritische studie*. BETL 52. Leuven: Leuven University Press, 1979.
- 132) Dehandschutter, B. *Polycarpiana: Studies on Martyrdom and Persecution in Early Christianity*. Edited by J. Leemans. BETL 205. Leuven: Leuven University Press, 2007.
- 133) Delehaye, H. *Les origines du culte des martyrs*. Subsidia hagiographica 20. Bruxelles: Société des Bollandistes, 1933.
- 134) Delehaye, H. *Les Passions des martyrs et les genres littéraires*. 2nd ed. Brussels: Société des Bollandistes, 1965.
- 135) Delehaye, H. *Les passions des martyrs et les genres littéraires*. Subsidia hagiographica 13b. Bruxelles: Société des Bollandistes, 1966.
- 136) Delehaye, H. *Sanctus: Essai sur le culte des saints dans l'antiquité*. Brussels: Société des Bollandistes, 1927.
- 137) Delehaye, H. *Sanctus: Essai sur le culte des saints dans l'antiquité*. Subsidia hagiographica 17. Bruxelles: Société des Bollandistes, 1927.
- 138) Delehaye, Hippolyte. *Les Légendes hagiographiques*. Brussels: Société des Bollandistes, 1906.
- 139) Denery, Dallas G. *The Bone Gatherers: The Lost Worlds of Early Christian Women*. Boston: Beacon Press, 2007.

- 140) Denzter, Jean-Marie. *Le Motif du banquet couché dans le proche-orient et le monde grec du VIIe au IVe siècle avant J.-C.* Rome: École française de Rome, 1982.
- 141) Derron, J. M. “Der Kampf mit dem Ägypter in der Perpetua-Legende.” *Antike und Christentum* 3 (1932): 177–83.
- 142) DeSilva, David. *4 Maccabees: Introduction and Commentary on the Greek Text in Codex Sinaiticus.* Leiden: Brill, 2006.
- 143) Di Marco, Agostino. “La recezione del Nuovo Testamento nei padri apostolici.” *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* II.27.1 (1993): 724–62.
- 144) Dijkstra, Roald. *The Apostles in Early Christian Art and Poetry.* Vigiliae Christianae, Supplements 134. Leiden; Boston: Brill, 2016.
- 145) Drobner, Hubertus R. *The Fathers of the Church: A Comprehensive Introduction.* Translated by Siegfried Schatzmann. Grand Rapids, MI: Baker, 2007.
- 146) Droge, Arthur J., and James D. Tabor. *A Noble Death: Suicide and Martyrdom among Christians and Jews in Antiquity.* San Francisco: Harper Collins, 1992.
- 147) Dronke, P. *Women Writers of the Middle Ages: A Critical Study of Texts from Perpetua (†203) to Marguerite Porete (†1310).* Cambridge: Cambridge University Press, 1984.
- 148) Egli, Emil. *Altchristliche Studien: Martyrien und Martyrologien ältester Zeit.* Zürich: Theologischer Verlag, 1887.
- 149) Ehrman, Bart D. “Maidens, Magic and Martyrs in Early Christianity, Collected Essays I, written by Jan N. Bremmer.” *Vigiliae Christianae* 73, no. 2 (2019): 225–228.
- 150) Engberg, Jonas. “Martyrdom and Persecution—Pagan Perspectives on the Prosecution and Execution of Christians c. 110–120 AD.” In *Contextualising Early Christian Martyrdom*, edited by Jonas Engberg, Uffe H. Eriksen, and Anne Katrine Petersen, 93–117. Frankfurt am Main: Lang, 2011.
- 151) Engel, Ulrich. „Radikale Treue zum radikalen Zeugnis Jesu: Theologische Dimensionen des christlichen Martyriumsbegriffs.” *Wort und Antwort* 52 (2011): 101–106.

- 152) Essig, Georg. "Mutmaßungen über den Anlass des Martyriums von Ignatius von Antiochien." *Vigiliae Christianae* 40 (1986): 105–17.
- 153) Farina, W. *Perpetua of Carthage: Portrait of a Third-Century Martyr*. Jefferson, NC: McFarland, 2008.
- 154) Féichtinger, B., and H. Seng. *Den Leib erkämpfen und den Körper: Aspekte der Körperlichkeit in der christlichen Literatur der Spätantike*. Munich: K. G. Saur, 2004.
- 155) Frank, Thomas. "Zur Figur des christlichen Märtyrers." In *Nachleben der Religionen*, edited by Jörg Rüpke and Andreas Strohm, 207–224. Trajekte. Leiden; Boston: Brill | Fink, 2011.
- 156) Frend, W. H. C. "Blandina and Perpetua: Two Early Christian Heroines." In *Women and Early Christianity*, edited by D. M. Scholer, 87–97. New York: Garland, 1993.
- 157) Frend, W. H. C. „A Note on Jews and Christians in Third-Century North Africa“. *The Journal of Theological Studies* 21, no. 1 (1970.): 92–96.
- 158) Frend, W. H. C. *Martyrdom and Persecution in the Early Church: A Study of a Conflict from the Maccabees to Donatus*. Oxford: Basil Blackwell, 1965.
- 159) Frenel, W. H. C. "Note on the Chronology of the Martyrdom of Polycarp and the Outbreak of Montanism." In *Oikumene*, edited by J. Courcelle et al., 499–506. Catania: Università di Catania, 1964.
- 160) Frenel, W. H. C. "The Persecutions: Some Links between Judaism and the Early Church." *Journal of Ecclesiastical History* 9 (1958): 141–58.
- 161) Freudenberger, R. "Die Akten der scilitanischen Märtyrer als historisches Dokument." *Wiener Studien* 86 (1973): 196–215.
- 162) Fridh, A. *Le problème de la passion des saintes Perpétue et Félicité*. Studia Graeca et Latina Gothoburgensia 26. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, 1968.
- 163) Fuhrmann, Sebastian, and Regina Grundmann, eds. *Martyriumsvorstellungen in Antike und Mittelalter*. Leiden, The Netherlands: Brill, 2012.
- 164) Furstenberg, Yair, Jan Willem van Henten, and Friedrich Avemarie. *Jewish Martyrdom in Antiquity: From the Books of Maccabees to the Babylonian Talmud*.

- Compendia Rerum Iudaicarum ad Novum Testamentum 17. Leiden; Boston: Brill, 2023.
- 165) Futrell, A. *Blood in the Arena*. Austin: University of Texas, 1997.
- 166) García Martínez, Florentino, and Gerard P. Luttikhuis, eds. *Jerusalem, Alexandria, Rome: Studies in Ancient Cultural Interaction in Honour of A. Hilhorst*. Leiden; Boston: Brill, 2004.
- 167) García Martínez, Florentino, and Gerard P. Luttikhuis, eds. *Jerusalem, Alexandria, Rome: Studies in Ancient Cultural Interaction in Honour of A. Hilhorst*. Supplements to the Journal for the Study of Judaism 82. Leiden; Boston: Brill, 2004.
- 168) Gärtner, H. A. “Die *Acta Scillitanorum* in literarischer Interpretation.” *Wiener Studien* 102 (1989): 149–167. English tr. “*Passio sanctorum Scillitanorum*: A Literary Interpretation.” In *Studia Patristica XX*, Leuven, 1989, 8–14.
- 169) Gärtner, H. A. “*Passio Sanctorum Scillitanorum*.” In *Die römische Literatur in Text und Darstellung*, Bd. 5, *Kaiserzeit II*. Stuttgart, 1988, 35–43.
- 170) Geest, Paul van, Marcel Poorthuis, and Els Rose, eds. *Sanctifying Texts, Transforming Rituals: Encounters in Liturgical Studies*. Leiden; Boston: Brill, 2017.
- 171) Gleede, Benjamin. “Die Parabiblische Literatur zum NT.” In *Parabiblica Latina: Studien zu den griechisch-lateinischen Übersetzungen parabiblicher Literatur unter besonderer Berücksichtigung der Apostolischen Väter*, 65–180. Leiden; Boston: Brill, 2016.
- 172) Gleede, Benjamin. *Parabiblica Latina: Studien zu den griechisch-lateinischen Übersetzungen parabiblicher Literatur unter besonderer Berücksichtigung der Apostolischen Väter*. Leiden; Boston: Brill, 2016.
- 173) Glimm, Francis X., Joseph M.-F. Marique, and Gerald G. Walsh, trans. “The Martyrdom of St. Polycarp.” In *The Apostolic Fathers*, 151–166. Washington, DC: Catholic University of America Press, 1947.
- 174) Gordon, R. “Mithraism and Roman Society.” In *Image and Value in the Graeco-Roman World: Studies in Mithraism and Religious Art*, edited by J. R. Elsner, 95–120. Oxford: Oxford University Press, 1996.

- 175) Grabbe, L. L. *Ancient Judaism and the New Testament*. London: Routledge, 2000.
- 176) Green, S. G. *Polycarp of Smyrna*. London: Religious Tract Society, 1892.
- 177) Gregg, Robert C., and Mouton, Dennis E. *Les Martyres de Pionios et de Polycarpe*. *Bulletin de la classe des lettres et des sciences morales et politiques de l'Académie royale de Belgique* 47 (1961): 27–43.
- 178) Grégoire, Henri, and Orgeix, P. “La Véritable Date du martyre de S. Polycarpe (23 février 177) et le ‘Corpus Polycarpianum’.” *Annuaire de l'Église* 69 (1951): 1–38.
- 179) Griffie, É. “À propos de la date du martyre de saint Polycarpe.” *Bulletin de Littérature Ecclésiastique* 52 (1951): 170–72.
- 180) Griffie, É. “Un nouvel article sur la date du martyre de Saint Polycarpe.” *Bulletin de Littérature Ecclésiastique* 53 (1952): 183–84.
- 181) Grig, L. *Making Martyrs in Late Antiquity*. London: Duckworth, 2004.
- 182) Gurtner, Daniel M., Juan Hernández Jr., and Paul Foster, eds. *Studies on the Text of the New Testament and Early Christianity: Essays in Honour of Michael W. Holmes*. Leiden; Boston: Brill, 2015.
- 183) Hagemeyer, O. “Polykarps Eucharistia.” *Hibbert Journal* 48 (1954): 21–4.
- 184) Hagemeyer, Oda, OSB. *Ich bin Christ: Frühchristliche Märtyrerakten, übertragen und erläutert von Oda Hagemeyer*. Düsseldorf, 1961.
- 185) Halporn, J. W. “Literary History and Generic Expectations in the *Passio* and *Acta Perpetuae*.” *Vigiliae Christianae* 45 (1991): 223–241.
- 186) Halporn, J. W. “Literary History and Generic Expectations in the *Passio* and *Acta Perpetuae*.” *Vigiliae Christianae* 45, no. 3 (1991): 223–241.
- 187) Halporn, J. W. *Passio Sanctorum Perpetuae et Felicitatis*. Bryn Mawr Latin Commentaries. Bryn Mawr: Bryn Mawr College, 1984.
- 188) Hamman, A. “Félicité et Perpétue.” In *Les premiers martyrs de l'Église*. Paris: Desclée de Brouwer, 1979.
- 189) Hamman, A. *Vie liturgique et vie sociale*. Paris: Desclée, 1968.
- 190) Hammond, M. “Septimius Severus, Roman Bureaucrat.” *Harvard Studies in Classical Philology* 51 (1940): 137–173.

- 191) Handschuh, Christian. "Advanced Knowledge of Afterlife: Reading the *Passion of Perpetua and Felicity* as a Memory Text." In *Social Memory Theory and Conceptions of Afterlife in Jewish and Christian Antiquity*, edited by Thomas R. Hatina and Jiří Lukeš, 267–292. Paderborn: Brill | Schöningh, 2022.
- 192) Hanslik, R. "Secretarium und vindicium in den *Acta martyrum scillitanorum*." In L. J. Engels and H. W. F. Hoppenbrouwers, eds., *Mélanges offerts à Charles Mohrmann*. Utrecht/Anvers, 1963, 165–168.
- 193) Hanson, A. T. *The Living Utterance of God*. London: Darton, Longman & Todd, 1983.
- 194) Harland, P. A. *Associations, Synagogues and Congregations: Claiming a Place in Ancient Mediterranean Society*. Minneapolis, MN: Fortress Press, 2003.
- 195) Hartog, P. "Polycarp, Ephesians, and 'Scripture'." *Westminster Theological Journal* 70 (2008): 255–75.
- 196) Hartog, P. "Polycarp's Martyrdom 'According to the Gospel' and Paul's Philippians." *Studia Patristica* 50 (2010): 391–6.
- 197) Hartog, P. "The Christology of the *Martyrdom of Polycarp*: Martyrdom as Both Imitation of Christ and Election by Christ." *Perichoresis* 12, no. 2 (2014): 137–152.
- 198) Hartog, P. "The Devil's in the Details: The Apocalyptic 'Adversary' in the *Martyrdom of Polycarp* and the Martyrs of Lyons." In *Studies on the Text of the New Testament and Early Christianity: Essays in Honour of Michael W. Holmes*, edited by Daniel M. Gurtner, Juan Hernández Jr., and Paul Foster, 432–452. Leiden; Boston: Brill, 2015.
- 199) Hartog, P. "The Nascent 'Trinitarian' Wording of Martyrdom of Polycarp 14 and Ephesians 1:1." In *The Holy Trinity in the Life of the Church*, edited by K. J. Anatolios, 51–67. Grand Rapids, MI: Baker, forthcoming.
- 200) Hartog, P. "The Opponents in Polycarp, Philippians, and 1 John." In *Trajectories through the New Testament and the Apostolic Fathers*, edited by A. Gregory and C. Tuckett, 375–91. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- 201) Hartog, P. "The Relationship between Parenthesis and Polemic in Polycarp, Philippians." *Studia Patristica* (forthcoming).

- 202) Hartog, P. *Polycarp and the New Testament*. WUNT 134. Tübingen: Mohr Siebeck, 2002.
- 203) Hartog, P. *Polycarp's Epistle to the Philippians and the Martyrdom of Polycarp: Introduction, Text, and Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- 204) Hartog, Paul. "Christian Identity through a Threefold Declaration in the *Martyrdom of Polycarp*." In *"The Teaching of These Words": Intertextuality, Social Identity, and Early Christianity: Essays in Honor of Clayton N. Jefford*, edited by Jonathan A. Draper, Nancy D. Pardee, and Shawn J. Wilhite, 317–340. Leiden; Boston: Brill, 2024.
- 205) Hasluck, F. W. "The Tomb of S. Polycarp and the Topography of Ancient Smyrna." *Annual of the British School at Athens* 20 (1913/14): 80–93.
- 206) Hastings, A., ed. *The Oxford Companion to Christian Thought*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- 207) Haywood, R. M. "Roman Africa." In *An Economic Survey of Ancient Rome*, edited by T. Frank, 4:1–119. Baltimore: Johns Hopkins, 1933–40.
- 208) Heffernan, T. J. "History Becomes Heilsgeschichte: The Principle of the Paradigm in the Early Christian *Passio Sanctorum Perpetuae et Felicitatis*." In *Interpreting Texts from the Early Christian Period: The Rule of Faith and the Role of the Martyrs*, edited by U. Goehl and D. Lee, 131–136. Lewiston, NY: Edwin Mellen, 1994.
- 209) Heffernan, T. J. "Name as Shield and Weapon in the Acts of the Christian Martyrs." In *Scripture and Pluralism*, 10–28, edited by T. J. Heffernan and T. Burman. Leiden: Brill, 2002.
- 210) Heffernan, T. J. "Philosophy and Martyrology in the *Passio Sanctorum Perpetuae et Felicitatis*." *Theological Review* 50 (1995): 1–19.
- 211) Heffernan, T. J. *The Passion of Perpetua and Felicity*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- 212) Heffernan, T. J., and J. E. Shelton. "Paradise in Carcere: The Vocabulary of Imprisonment and the Theology of Martyrdom in the *Passio Sanctorum Perpetuae et Felicitatis*." *Journal of Early Christian Studies* 14, no. 2 (2006): 217–223.

- 213) Heffernan, Thomas J. “*Nomen Sacrum*: God’s Name as Shield and Weapon in the Acts of the Christian Martyrs.” In *Scripture and Pluralism: Reading the Bible in the Religiously Plural Worlds of the Middle Ages and Renaissance*, edited by Thomas E. Burman and Thomas J. Heffernan, 10–28. Leiden; Boston: Brill, 2005.
- 214) Heffernan, Thomas, and Thomas E. Burman, eds. *Scripture and Pluralism: Reading the Bible in the Religiously Plural Worlds of the Middle Ages and Renaissance*. Leiden; Boston: Brill, 2005.
- 215) Hengel, Martin. *The Atonement: The Origins of the Doctrine in the New Testament*. London: SCM Press, 1981.
- 216) Hilgenfeld, A. “Das Martyrium Polykarp’s von Smyrna.” *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie* 22 (1879): 145–70.
- 217) Hilgenfeld, A. “Der Brief des Polykarpus an die Philipper.” *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie* 45 (1902): 569–72.
- 218) Hilgenfeld, A. “Eine direkte Fälschung in alter Zeit und deren neueste Verteidigung.” *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie* 45 (1905): 444–58.
- 219) Hilgenfeld, A. “Polykarp von Smyrna.” *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie* 17 (1874): 305–45.
- 220) Hilgenfeld, A. *Ignatii Antiocheni et Polycarpi Smyrnaei epistulae et martyrium*. Berlin: Schwescheke, 1902.
- 221) Hilhorst, Anthony, and George H. van Kooten, eds. *The Wisdom of Egypt: Jewish, Early Christian, and Gnostic Essays in Honour of Gerard P. Luttikhuisen*. Leiden; Boston: Brill, 2018.
- 222) Hoek, Annewies van den, and John Joseph Herrmann, eds. *Pottery, Pavements, and Paradise: Iconographic and Textual Studies on Late Antiquity*. Leiden; Boston: Brill, 2013.
- 223) Hoek, Annewies van den. “Execution as Entertainment: The Roman Context of Martyrdom.” In *Pottery, Pavements, and Paradise: Iconographic and Textual Studies on Late Antiquity*, edited by Annewies van den Hoek and John J. Herrmann, 405–434. Leiden; Boston: Brill, 2013.
- 224) Hoover, Jesse. “False ‘Lives,’ False Martyrs: ‘Pseudo-Pionius’ and the Redating of the *Martyrdom of Polycarp*.” *Vigiliae Christianae* 67, no. 5 (2013): 471–498.

- 225) Hünink, V. "Did Perpetua Write Her Prison Account?" *Listy filologické* 133, no. 1–2 (2010): 147–155.
- 226) Hunink, V. "Worlds Drifting Apart: Notes on the *Acta martyrum Scillitanorum*." *Commentaria Classica* 3 (2016): 93–111.
- 227) Hylen, Susan E. "The Manliness of Women and the Social Construction of Gender in the New Testament Period." *Novum Testamentum* 64, no. 4 (2022): 511–531.
- 228) Karpp, H. "Die Zahl der Scillitanischen Märtyrer." *Vigiliae Christianae* 15 (1961): 165–172.
- 229) Kelley, Nicole. "Philosophy as Training for Death: Reading the Ancient Christian Martyr Acts as Spiritual Exercises." *Church History* 75, no. 4 (2006): 723–747.
- 230) Khomych, Taras. "The 'Martyrdom of Polycarp' in Church Slavonic: An Evidence of the Academic *Menologion*." *Vigiliae Christianae* 67, no. 4 (2013): 393–406.
- 231) Kitts, Margo. "The *Martys* and Spectacular Death: From Homer to the Roman Arena." *Journal of Religion and Violence* 6, no. 2 (2018): 267–294.
- 232) Kitzler, P. "Passio Perpetuae and Acta Perpetuae: Between Tradition and Innovation." *Listy filologické* 130 (2007): 1–19.
- 233) Klawiter, Frederick C. "'Living Water' and Sanguinary Witness: John 19:34 and Martyrs of the Second and Early Third Century." *Journal of Theological Studies* 66, no. 2 (2015): 553–573.
- 234) Knott, Betty I. "The Christian 'Special Language' in the Inscriptions." *Vigiliae Christianae* 10, no. 1 (1956): 65–79.
- 235) Koscheski, Jonathan. "The Earliest Christian War: Second- and Third-Century Martyrdom and the Creation of Cosmic Warriors." *Journal of Religious Ethics* 39, no. 1 (2011): 100–124.
- 236) Kozłowski, J. M. "'...With Priscilla His Wife.' Quintus in *Martyrium Polycarpi* 4,1 as a *Typus* of Montanus in the Light of the Reference to *Acts of the Apostles* 18,2." *Vox Patrum* 55 (2011): 375–383.

- 237) Kozłowski, J. M. “‘And He Saw His Pillow Being Consumed by Fire’ (Martyrium Polycarpi 5,2): A Proposal of Interpretation.” *Ephemerides Theologicae Lovanienses* 85, no. 1 (2009): 147–158.
- 238) Kozłowski, J. M. “A Comparison of *Passio Perpetuae* 21, 2–3 with *Martyrium Polycarpi* 16, 1 and 14, 2 Suggests a Direct Relationship between the Two Texts.” *Eirene. Studia Graeca et Latina* 52 (2016): 387–395.
- 239) Kozłowski, J. M. “And She Took Off Her Clothes... Agathonice’s Nudity in *Acta Carpi* 44.” *Vigiliae Christianae* 74, no. 2 (2020): 121–128.
- 240) Kozłowski, J. M. “Greek and Latin Narratives about the Ancient Martyrs.” *Eirene. Studia Graeca et Latina* 54 (2018): 281–287.
- 241) Kozłowski, J. M. “Martyrium Polycarpi 15, 2 as Theophany in the Light of the Reference to Ex 3, 2–5 and Zech 2, 9.” *Eirene. Studia Graeca et Latina* 51, no. 1 (2015): 129–142.
- 242) Kozłowski, J. M. “Pionius Polycarpi Imitator: References to.” *Science et Esprit* 67, no. 3 (2015): 417–434.
- 243) Kozłowski, J. M. “Polycarp as a Christian Gymnosophist.” *Studia Patristica* 51 (2011): 15–24.
- 244) Kozłowski, J. M. “Polycarpus Ioannis Aemulator?: Compensative Character of Polycarp’s Death in *Martyrium Polycarpi*.” *Vetera Christianorum* 52 (2015): 167–176.
- 245) Kozłowski, J. M. “‘Tanto Perfusus Est Sanguine, Ut... Dependence of *Passio Perpetuae* 21, 1–3 upon *Martyrium Polycarpi* 14, 2 and 16, 1.” *Eirene* (2016).
- 246) Kozłowski, J. M. “The Dating of the *Acta Carpi*.” *Vigiliae Christianae* 75, no. 2 (2020): 205–216.
- 247) Kozłowski, J. M. “The Participle *κολαφιζόμενοι* in *Martyrium Polycarpi* 2.4 and 2Cor 12: 1–10.” *Vigiliae Christianae* 72, no. 5 (2018): 506–512.
- 248) Kozłowski, J. M. “The Portrait of Commodus in Herodian’s *History* (1, 7, 5–6) as the Source of Pionius’ *Post Mortem* Description in *Martyrium Pionii* (22, 2–4).” *Vigiliae Christianae* 62, no. 1 (2008): 35–42.

- 249) Kozlowski, J. M. "Unum Deum Colo Qui Fecit Terram et Mare et Omnia Quae in Eis Sunt: The Formula of Creation and Its Functions in the Acts of the Christian Martyrs." *Vetera Christianorum* 54 (2017): 99–110.
- 250) Kraemer, R. S. "Perpetua and Felicity." In *The Early Christian World*, edited by P. F. Esler. New York: Oxford University Press, 2000.
- 251) Kraemer, R. S. *Her Share of the Blessings: Women's Religions among Pagans, Jews, and Christians in the Greco-Roman World*. Oxford: Oxford University Press, 1992.
- 252) Kraemer, R. S. *Maenads, Martyrs, Matrons, Monastics*. Philadelphia: Fortress Press, 1988.
- 253) Kraemer, R. S. *Women's Religions in the Greco-Roman World: A Sourcebook*. New York: Oxford University Press, 2004.
- 254) Kuefler, M. *The Manly Eunuch: Masculinity, Gender Ambiguity, and Christian Ideology in Late Antiquity*. Chicago: University of Chicago Press, 2001.
- 255) Lallemand, André. "Le Parfum des martyrs dans les Actes des Martyrs de Lyon et le Martyre de Polycarpe." *Studia Patristica* 16 (1975): 186–192.
- 256) Lazzati, G. "Note critiche al testo della Passio SS. Perpetuae et Felicitatis." *Aevum* 30 (1956): 177–89.
- 257) Lazzeri, G. "Nota su Eusebio epitomatore di atti dei martiri." In *Studi in onore di Aristide Calderini e Roberto Paribeni*, 377–84. Milan: Ceschina, 1956.
- 258) Leemans, J., ed. *More than a Memory: The Discourse of Martyrdom and the Construction of Christian Identity in the History of Christianity*. Leuven: Peeters, 2005.
- 259) Lefkowitz, M. R. "The Motivations for St. Perpetua's Martyrdom." *Journal of the American Academy of Religion* 44 (1976): 417–21.
- 260) Lelong, A. *Les Pères Apostoliques*, vol. 3: *Ignace d'Antioche et Polycarpe de Smyrne, évêque et martyr de Polycarpe*. Paris: Picard, 1910.
- 261) Lieu, Judith M. "The Audience of Apologetics: The Problem of the Martyr Acts." In *Explorations in the Second Christian Century: Texts, Groups, Ideas, Voices*, 23–40. Leiden; Boston: Brill, 2024.

- 262) Lieu, Judith M. "The Race of the God-Fearers." *Journal of Theological Studies* 46, no. 2 (1995): 483–501.
- 263) Lieu, Judith M. *Explorations in the Second Christian Century: Texts, Groups, Ideas, Voices*. Leiden; Boston: Brill, 2024.
- 264) Lightfoot, J. B. *The Apostolic Fathers: Clement, Ignatius, and Polycarp*. 2nd ed. London: Macmillan, 1890.
- 265) Lipsius, R. A. "Zur Geschichte der Lyoner und Vienneer Märtyrer." *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie* 17 (1874): 181–248.
- 266) Lockwood, Christopher, and Photius Corey Zelinski. "Fruitful Polycarp: Imagery and Symbolism in *The Martyrdom of Polycarp*." *Phronema* 38, no. 2 (2023): 23–44.
- 267) Lohmann, H. *Ordnung und Verfälschung: Eugenisches Untersuchen zur Eschatologie bei den Apostolischen Vätern*. BZNW 5. Berlin: de Gruyter, 1989.
- 268) Lörcher, H. "Actes des martyrs." *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie* 1 (1924): 373–446.
- 269) Lucius, E. *Die Anfänge des Heiligenkults in der christlichen Kirche*. Tübingen: Mohr Siebeck, 1904.
- 270) Lysaught, M. Therese. "Witnessing Christ in Their Bodies: Martyrs and Ascetics as Doxological Disciples." *Annual of the Society of Christian Ethics* 20 (2000): 239–262.
- 271) MacMullen, Ramsay. "Two Types of Conversion to Early Christianity." *Vigiliae Christianae* 37, no. 2 (1983): 174–192.
- 272) Maier, Harry O., and Emiliano R. Urciuoli. "Death in Smyrna: The *Martyrdom of Polycarp* as Urban Event." *Mortality* 27, no. 2 (2022): 171–187.
- 273) Mathiesen, Robert, and Robert F. Allen. "An Early Church Slavonic Translation of the *Martyrdom of St. Polycarp*." *Harvard Theological Review* 72, no. 1/2 (1979): 161–163.
- 274) Mazzucco, C. "Il significato cristiano della 'libertas' proclamata dai martiri della Passio Perpetuae." In *Forma Futuri*, 542–67. Studi in onore del Cardinale Michele Pellegrino. Turin: Bottega d'Erasmus, 1975.

- 275) McDonnell, Myles. "Roman Men and Greek Virtue." In *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*, Mnemosyne, Supplements 238, edited by Ralph M. Rosen and Ineke Sluiter, 235–261. Leiden; Boston: Brill, 2003.
- 276) McInerney, Jeremy. "Plutarch's Manly Women." In *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*, Mnemosyne, Supplements 238, edited by Ralph M. Rosen and Ineke Sluiter, 319–344. Leiden; Boston: Brill, 2003.
- 277) McKechnie, P. "Saint Perpetua and Roman Education in AD 200." *Acta Classica* 49 (1994): 279–91.
- 278) McKechnie, Paul. "Christianizing Asia Minor: Conversion, Communities and Social Change in the Pre-Constantinian Era." *Vigiliae Christianae* 74, no. 5 (2020): 576–582. Leiden; Boston: Brill.
- 279) McKechnie, Paul. "Christianizing Asia Minor: Conversion, Communities and Social Change in the Pre-Constantinian Era." *Vigiliae Christianae* 74, no. 5 (2020): 576–582.
- 280) Mesnard, Philippe. "Die Passion der Perpetua – frühchristliche Zeugnisse und die Lücken der Überlieferung." In *Märtyrer-Porträts: Von Opfertod, Blutzeugen und heiligen Kriegerern*, edited by Sigrid Weigel, 52–55. Paderborn: Brill | Fink, 2007.
- 281) Middleton, Paul. "Early Christian Voluntary Martyrdom: A Statement for the Defence." *Journal of Theological Studies* 64, no. 2 (2013): 556–573.
- 282) Middleton, Paul. "What is Martyrdom?" *Mortality* 19 (2014): 117–133.
- 283) Middleton, Paul. *Radical Martyrdom and Cosmic Conflict in Early Christianity*. Vol. 307. London: T&T Clark, 2006.
- 284) Mohrmann, Christine. "Linguistic Problems in the Early Christian Church." *Vigiliae Christianae* 11, no. 1 (1957): 11–36.
- 285) Moss, C. *Ancient Christian Martyrdom: Diverse Practices, Theologies, and Traditions*. New Haven/London: Yale University Press, 2012.
- 286) Moss, Candida R. "Nailing Down and Tying Up: Lessons in Intertextual Impossibility from the *Martyrdom of Polycarp*." *Vigiliae Christianae* 67, no. 2 (2013): 117–136.

- 287) Moss, Candida R. "On the Dating of Polycarp: Rethinking the Place of the *Martyrdom of Polycarp* in the History of Christianity." *Early Christianity* 1, no. 4 (2010): 539–574.
- 288) Moss, Candida R. "The Discourse of Voluntary Martyrdom: Ancient and Modern." *Church History* 81, no. 3 (2012): 531–551.
- 289) Moss, Candida R. „On the Dating of Polycarp: Rethinking the Place of the *Martyrdom of Polycarp* in the History of Christianity." *Early Christianity* 1 (2010): 539–574.
- 290) Moss, Candida R. *The Other Christs: Imitating Jesus in Ancient Christian Ideologies of Martyrdom*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2010.
- 291) Moss, Candida. *The Myth of Persecution: How Early Christians Invented a Story of Martyrdom*. New York: HarperOne, 2013.
- 292) Mussurillo, H. *The Acts of the Christian Martyrs: Introduction, Texts and Translations*. Oxford, 1972.
- 293) Neymeyr, Ulrich. *Die christlichen Lehrer im zweiten Jahrhundert: Ihre Lehrtätigkeit, ihr Selbstverständnis und ihre Geschichte*. Leiden; Boston: Brill, 2015.
- 294) Nicholson, Oliver. "Flight from Persecution as Imitation of Christ: Lactantius' *Divine Institutes* IV.18.1–2." *Journal of Theological Studies* 40, no. 1 (1989): 48–65.
- 295) Niederer Saxon, Deborah. "Martyrdom Represented as Care of the Self in the Texts of Clement, Ignatius, and Polycarp." In *The Care of the Self in Early Christian Texts*, 31–57. Cham: Palgrave Macmillan, 2017.
- 296) Nijf, Onno van. "Athletics, *Andreia* and the *Askēsis*-Culture in the Roman East." In *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*, 263–286. Leiden; Boston: Brill, 2003.
- 297) Nijf, Onno van. "Athletics, *Andreia* and the *Askēsis*-Culture in the Roman East." In *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*, Mnemosyne, Supplements 238, edited by Ralph M. Rosen and Ineke Sluiter, 263–286. Leiden; Boston: Brill, 2003.

- 298) Norris, Frederick W. "Ignatius, Polycarp, and *I Clement*: Walter Bauer Reconsidered." *Vigiliae Christianae* 30, no. 1 (1976): 23–44.
- 299) Novenson, Matthew V. *Monotheism and Christology in Greco-Roman Antiquity*. Leiden; Boston: Brill, 2020.
- 300) Olshausen, Eckart. "The Growth of Christian Congregations, 1st–4th Cents. AD." *Brill's New Pauly*. Leiden; Boston: Brill, n.d.
- 301) Orban, A. P. "The Afterlife in the Visions of the *Passio SS. Perpetuae et Felicitatis*." In *Fructus centesimus: Mélanges offerts à Gerard J. M. Bartelink à l'occasion de son soixantième anniversaire*, edited by G. J. M. Bartelink, A. A. R. Bastiaensen, A. Hilhorst, and C. H. Kneepkens, 269–78. *Instrumenta Patristica* 19. Steenbrugge: In Abbatia S. Petri, 1989.
- 302) Osiek, C. "Perpetua's Husband." *Journal of Early Christian Studies* 10, no. 2 (2002): 287–90.
- 303) Pannewick, F. *Martyrium in Literature: Visions of Death and Meaningful Suffering in Europe and the Middle East from Antiquity to Modernity*. Weisbaden: Reichert, 2004.
- 304) Parvis, Sara. "The *Martyrdom of Polycarp*." *Expository Times* 118, no. 3 (2006): 105–112.
- 305) Perkins, J. "The Passion of Perpetua: A Narrative of Empowerment." *Latomus* 53, no. 4 (1994): 837–47.
- 306) Perkins, J. "The Rhetoric of the Maternal Body in the *Passion of Perpetua*." In *Mapping Gender in Ancient Religious Discourses*, edited by T. F. Penner and C. V. Stichele, 67–91. Leiden: Brill, 2007.
- 307) Perkins, Judith B. "The 'Passion of Perpetua': A Narrative of Empowerment." *Latomus* 53, no. 4 (1994): 837–847.
- 308) Perkins, Judith. "The Apocryphal Acts of the Apostles and the Early Christian Martyrdom." *Arethusa* 18, no. 2 (1985): 211–230.
- 309) Pesthy-Simon, Maria. *Isaac, Iphigeneia, Ignatius: Martyrdom and Human Sacrifice*. Budapest: Central European University Press, 2017.
- 310) Pettersen, Alvyn. "Perpetua—Prisoner of Conscience." *Vigiliae Christianae* 41, no. 2 (1987): 139–153.

- 311) Pfitzner, Victor C. *Paul and the Agon Motif: Traditional Athletic Imagery in the Pauline Literature*. Leiden; Boston: Brill, 2014.
- 312) Pizzolato, L. F. "Cristianesimo e mondo romano in tre passioni dell'età degli Antonini." *Studia Patavina* 23 (1976): 501–519.
- 313) Pizzolato, Luigi Franco. "Note alla 'Passio Perpetuae et Felicitatis'." *Vigiliae Christianae* 34, no. 2 (1980): 105–119.
- 314) Pleket, H. W. "The Roman Games. A Sourcebook." *Mnemosyne* 62, no. 1 (2009): 160–163.
- 315) Poorthuis, Marcel, and Joshua J. Schwartz, eds. *Saints and Role Models in Judaism and Christianity*. Leiden; Boston: Brill, 2004.
- 316) Prinzzivali, E. "Perpetua the Martyr." In *Roman Women*, edited by A. Fraschetti, translated by L. Lapin, 118–40. Chicago: University of Chicago Press, 2001.
- 317) Quasten, J. A. "A Coptic Counterpart of a Vision in the Acts of Perpetua and Felicitas." *Byzantion* 15 (1940–41): 1–9.
- 318) Ramelli, Ilaria L. E. Review of *Deacons and Diakonia in Early Christianity: The First Two Centuries*, ed. Bart J. Koet, Edwina Murphy, and Esko Ryökäs. *Vigiliae Christianae* 75, no. 3 (2021): 329–340.
- 319) Riddle, Donald W. "Hebrews, First Clement, and the Persecution of Domitian." *Journal of Biblical Literature* 43, no. 3/4 (1924): 329–348.
- 320) Robert, L. "Une vision de Perpétue martyre à Carthage en 203." *Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres* (1982): 228–76.
- 321) Robinson, J. A. *The Passion of S. Perpetua Newly Edited from the MSS, with an Introduction and Notes. Together with an Appendix Containing the Original Latin Text of the Scillitan Martyrdom*. Cambridge, 1891.
- 322) Robinson, J. A.. "Liturgical Echoes in Polycarp's Prayer." *Expositor* 9 (1899): 63–72.
- 323) Robinson, J. A.. "The 'Apostolic Anaphora' and the Prayer of St Polycarp." *Journal of Theological Studies* 21 (1920): 97–105.
- 324) Robinson, J. Armitage, and R. H. Connolly. "The Doxology in the Prayer of St Polycarp." *Journal of Theological Studies* 24, no. 94 (1923): 141–146.

- 325) Robinson, James M., ed. *The Nag Hammadi Library in English*. 3rd completely rev. San Francisco: HarperSanFrancisco, 1990.
- 326) Rollens, Sarah E., Eric M. Vanden Eykel, and Meredith J. C. Warren, eds. *Judeophobia and the New Testament: Texts and Contexts*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing, 2025.
- 327) Ronchey, Silvia. *Indagine sul martirio di San Policarpo: Critica storica e fortuna agiografica di un caso giudiziario in Asia Minore*. Rome: Istituto Storico Italiano per il Medio Evo, 1990.
- 328) Ronsse, E. "Rhetoric of Martyrs: Listening to Saints Perpetua and Felicitas." *Journal of Early Christian Studies* 3, no. 3 (2006): 283–327.
- 329) Rosen, Ralph, and Ineke Sluiter, eds. *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*. Leiden; Boston: Brill, 2003.
- 330) Rossi, A. "Mysterium simplicitas: escatologia e liturgia battesimale negli *Acta Scillitanorum*." *Annali di Scienze Religiose* 9 (2004): 227–270.
- 331) Rossi, M. A. "The Passion of Perpetua, Everywoman in Late Antiquity." In *Pagan and Christian Anxiety: A Response to E. R. Dodds*, edited by R. C. Smith and J. J. Lounibos, 53–68. Hamm, MD: University of Press of America, 1984.
- 332) Rouselle, R. "The Dreams of Vibia Perpetua: Analysis of a Female Christian Martyr." *Journal of Psychohistory* 14 (1987): 193–206.
- 333) Ruggiero, L. *Atti dei martiri scritti: Introduzione, testo, traduzione e commento*. Milan: Accademia nazionale dei Lincei, 1962.
- 334) Ruggiero, F. "Il problema del numero dei martiri Scillitani." *Cristianesimo nella storia* 9 (1988): 135–152.
- 335) Ruggiero, F. *Atti dei martiri Scillitani: introduzione, testo, traduzione, testimonianze e commento*. Roma, 1991.
- 336) Salisbury, J. E. *Perpetua's Passion: The Death and Memory of a Young Roman Woman*. New York: Routledge, 1997.
- 337) Saloul, I., and J. W. van Henten, eds. *Martyrdom: Canonisation, Contestation and Afterlives. Heritage and Memory Studies*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2020.

- 338) Saxer, V. *Bible et hagiographie: Textes et thèmes bibliques dans les actes des martyrs authentiques des premiers siècles*. Bern: Peter Lang, 1986.
- 339) Saxer, V. *Saints anciens d'Afrique du Nord: Textes les concernant, traduits, présentés et annotés*. Rome, 1979.
- 340) Saxer, Victor. "L'authenticité du 'Martyre de Polycarpe': bilan de 25 ans de critique." *Mélanges de l'École française de Rome. Antiquité* 94, no. 2 (1982): 979–1001.
- 341) Scheele, Paul-Werner. *Zum Zeugnis berufen: Theologie des Martyriums*. Würzburg: Echter, 2008.
- 342) Schiavinato, P. "Gli atti dei martiri Scilitani." *Euntes docete* 17 (1964): 444–464.
- 343) Schwerd, A. *Lateinische Märtyrakten, ausgewählt und erläutert*. München, 1960, 25–26, 58–64.
- 344) Sebesta, J. L. "Vibia Perpetua: Mystic and Martyr." In *Women Writing Latin: From Roman Antiquity to Early Modern Europe*, edited by L. J. Churchill, P. R. Brown, and J. E. Jeffrey, 1:103–30. Vols. 1–3. London: Routledge, 2002.
- 345) Seeliger, H. R., and W. Wischmeyer. *Märtyrerlexikon, herausgegeben, eingeleitet, übersetzt und kommentiert*. Berlin/Boston, 2015, 87–101.
- 346) Shaw, B. "The Passion of Perpetua." In *Studies in Ancient Greek and Roman Society*, edited by R. Osborne, 286–325. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- 347) Smarius, A. "Rome versus de christenen: de zaak tegen de christenen uit Scilli." *Lampas* 42 (2009): 26–41. Updated English version: "The Scillitan martyrs, Roman persecution of Christians." *Ancient History Magazine* 2 (2016): 47–51.
- 348) Snyder, G. A. *Ante Pacem: Archaeological Evidence of Church Life before Constantine*. Mercer, GA: Mercer University Press, 1985.
- 349) Solevåg, Anna Rebecca. "The Martyrdom of Perpetua and Felicitas." In *Birthing Salvation: Gender and Class in Early Christian Childbearing Discourse*, 135–156. Leiden; Boston: Brill, 2013.
- 350) Stroumsa, Guy G. "Sacrifice and Martyrdom in the Roman Empire." *Archivio di Filosofia* 76, no. 1/2 (2008): 145–154.

- 351) Struck, Peter T. "The Ordeal of the Divine Sign: Divination and Manliness in Archaic and Classical Greece." In *Andreia: Studies in Manliness and Courage in Classical Antiquity*, 167–186. Leiden; Boston: Brill, 2003.
- 352) Tabb, Brian J. "Is the Lucan Jesus a 'Martyr'? A Critical Assessment of a Scholarly Consensus." *The Catholic Biblical Quarterly* 77, no. 2 (2015): 280–301.
- 353) Tabbernee, W. "Montanists and Voluntary Martyrdom." In *Fake Prophecy and Polluted Sacraments: Ecclesiastical and Imperial Reactions to Montanism*, 201–42. Leiden; Boston: Brill, 2007.
- 354) Tabbernee, W. *Fake Prophecy and Polluted Sacraments: Ecclesiastical and Imperial Reactions to Montanism*. Leiden; Boston: Brill, 2007.
- 355) Telfer, W. "The Date of the *Martyrdom of Polycarp*." *Journal of Theological Studies* 3, no. 1 (1952): 79–83.
- 356) Thompson, Leonard L. "The *Martyrdom of Polycarp*: Death in the Roman Games." *Journal of Religion* 82, no. 1 (2002): 27–52.
- 357) Tilley, M. A. "The Passion of Perpetua and Felicity." In *Searching the Scriptures: A Feminist Commentary*, vol. 2, edited by E. Schüssler Fiorenza, 829–56. New York: Crossroad, 1994.
- 358) Tremml, Martin, Silvia Horsch, Georges Didi-Huberman, et al., eds. *Grenzgänger der Religionskulturen: Kulturwissenschaftliche Beiträge zu Gegenwart und Geschichte der Märtyrer*. Paderborn: Brill | Fink, 2019.
- 359) Tyrer, J. W. "The Prayer of St Polycarp and Its Concluding Doxology." *Journal of Theological Studies* 23, no. 92 (1922): 390–392.
- 360) van der Horst, Pieter W. "A New Early Christian Poem on the Sacrifice of Isaac (Pap. Bodmer 30)." In *Jews and Christians in Their Graeco-Roman Context: Selected Essays on Early Judaism, Samaritanism, Hellenism, Christianity*, 190–205. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006.
- 361) Van der Klaauw, Johannes. "Diskussion." In *Die Entstehung der jüdischen Martyrologie*, edited by Jan Willem van Henten and Boudewijn Dehandschutter, 220–261. Studia Post-Biblica 38. Leiden; New York; København; Köln: E. J. Brill, 1989.

- 362) van Henten, J. W. "4 Maccabees." In *The Oxford Handbook of the Apocrypha*, edited by G. S. Oegema, 200–216. Oxford: Oxford University Press, 2021.
- 363) van Henten, J. W. "Balaam in Revelation 2:14." In *The Prestige of the Pagan Prophet Balaam in Judaism, Early Christianity and Islam*, edited by G. H. van Kooten and J. van Ruiten, 247–263. *Themes in Biblical Narrative* 11. Leiden; Boston: Brill, 2008.
- 364) van Henten, J. W. "Dragon Myth and Imperial Ideology in Revelation 12–13." In *The Reality of Apocalypse: Rhetoric and Politics in the Book of Revelation*, edited by D. L. Barr, 181–203. Atlanta, GA: Society of Biblical Literature, 2006.
- 365) van Henten, J. W. "Jesus als Märtyrer." In *Grenzgänger der Religionskulturen: Kulturwissenschaftliche Beiträge zu Gegenwart und Geschichte der Märtyrer*, edited by S. Horsch and M. Treml, 47–64. München: Wilhelm Fink, 2011.
- 366) van Henten, J. W. "Jüdisches Märtyrertum und der Tod Jesu." In *Judaistik und neutestamentliche Wissenschaft: Standorte – Grenzen – Beziehungen*, edited by L. Doering, H.-G. Waubke, and F. Wilk, 146–172. *Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments* 226. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2008.
- 367) van Henten, J. W. "Maccabees. Christianity." In *Encyclopedia of the Bible and Its Reception*, vol. 17 (*Lotus–Masrekah*), edited by C. Helmer, G. S. Helft, and N. Rupschus, 312–314. Berlin; Boston: De Gruyter, 2019.
- 368) van Henten, J. W. "Martyr, Martyrdom. Judaism. A: Second Temple and Hellenistic Judaism." In *Encyclopedia of the Bible and Its Reception*, vol. 17 (*Lotus–Masrekah*), edited by C. Helmer, G. S. Helft, and N. Rupschus, 1066–1070. Berlin; Boston: De Gruyter, 2019.
- 369) van Henten, J. W. "Martyrdom, Jesus' Passion and Barbarism." *Biblical Interpretation* 17 (2009): 239–264.
- 370) van Henten, J. W. "Martyrdom." In *The Eerdmans Dictionary of Early Judaism*, edited by J. J. Collins and D. C. Harlow, 917–919. Grand Rapids, MI; Cambridge, U.K.: Eerdmans, 2010.
- 371) van Henten, J. W. "Martyrium II (ideengeschichtlich)." In *Reallexikon für Antike und Christentum: Sachwörterbuch zur Auseinandersetzung des Christentums mit*

- der antiken Welt*, vol. 24, edited by G. Schöllgen, H. Brakmann, S. de Blaauw, T. Fuhrer, K. Hoheisel, W. Löhr, and W. Speyer, 300–325. Stuttgart: Anton Hiersemann, 2011.
- 372) van Henten, J. W. “New Perspectives on 1–4 Maccabees.” In *The Books of Maccabees: Literary, Historical, and Religious Perspectives*, edited by J. W. van Henten, 3–37. Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium 328. Leuven: Peeters, 2022.
- 373) van Henten, J. W. “Noble Death and Martyrdom in Antiquity.” In *Martyriumsvorstellungen in Antike und Mittelalter: Leben oder sterben für Gott?*, 85–110. *Ancient Judaism and Early Christianity* 80. Leiden; Boston: Brill, 2012.
- 374) van Henten, J. W. “Patterns of Christian Reinterpretations of the Maccabean Martyrdoms.” In *The Reception of Jewish Traditions in the Social Imagination of the Early Christians*, edited by J. M. G. Barclay and K. Crabbe, 87–106. *The Reception of Jesus in the First Three Centuries* 8. London; New York: T&T Clark, 2022.
- 375) van Henten, J. W. “Reports about the Maccabean Martyrs in Jewish and Christian Reception.” In *Die Wirkungs- und Rezeptionsgeschichte der Septuaginta*, edited by M. Meiser and F. Wilk, 255–265. *Handbuch zur Septuaginta: LXX.H* 6. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2022.
- 376) van Henten, J. W. “Self-Sacrifice and Substitution in Greek and Roman Literature.” In “... mein Blut für Euch”: *Theologische Perspektiven zum Verständnis des Todes Jesu heute*, edited by M. Hüttenhoff, W. Kraus, and K. Meyer, 61–89. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2018.
- 377) van Henten, J. W. “The Christianization of the Maccabean Martyrs: The Case of Origen.” In *Martyrdom and Persecution in Late Antique Christianity: Festschrift Boudewijn Dehandschutter*, edited by J. Leemans, 333–351. Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium 241. Leuven; Paris; Walpole, MA: Peeters, 2010.
- 378) van Henten, J. W. “The Concept of Martyrdom in Revelation.” In *Die Johannesapokalypse: Kontexte – Konzepte – Rezeption*, edited by J. Frey, J. A.

- Kelhoffer, and F. Tóth, 587–618. *Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament* 287. Tübingen: Mohr Siebeck, 2012.
- 379) van Henten, J. W. “The Maccabean Martyrs as Models in Early Christian Writings.” In *The Jew as Legitimation: Jewish–Gentile Relations Beyond Antisemitism and Philosemitism*, edited by D. J. Wertheim, 17–32. Cham: Palgrave Macmillan, 2017.
- 380) van Henten, J. W. “The *Passio Perpetuae* and Jewish Martyrdom: The Motif of Motherly Love.” In *Perpetua’s Passions: Multidisciplinary Approaches to the Passio Perpetuae et Felicitatis*, edited by J. N. Bremmer and M. Formisano, 118–133. New York: Oxford University Press, 2012.
- 381) van Henten, J. W. “The Reception of Daniel 3 and 6 and the Maccabean Martyrdoms in Hebrews 11:33–38.” In *Myths, Martyrs, and Modernity: Studies in the History of Religions in Honour of Jan N. Bremmer*, edited by J. Dijkstra, J. Kroesen, and Y. Kuiper, 359–377. *Numen Book Series* 127. Leiden; Boston: Brill, 2010.
- 382) van Henten, J. W. “Θρησκεία in Philo and Josephus: Worship, Virtue, or Religion?” *Studia Philonica Annual* 32 (2020): 137–155.
- 383) van Henten, J. W., and F. Avemarie. “Il martirio volontario come sfida.” *Cristianesimo nella storia* 37 (2006): 31–66.
- 384) van Henten, Jan Willem. „Die Märtyrer als Helden des Volkes.” In *Jüdische Schriften in ihrem antik-jüdischen und urchristlichen Kontext*. JSHRZ-St. 1. Edited by H. Lichtenberger and G. S. Oegema, 102–133. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2002.
- 385) van Henten, Jan Willem. *The Maccabean Martyrs as Saviors of the Jewish People: A Study of 2 and 4 Maccabees*. Leiden: Brill, 1997.
- 386) Van Uytenghe, M. “Platonisme et eschatologie chrétienne: Leur symbiose graduelle dans les passions et les panégyriques des martyrs et dans les biographies spirituelles (les Vies).” In *Fructus centesimus: Mélanges offerts à Gerard J. M. Bartelink à l’occasion de son soixantième anniversaire*, edited by G. J. M. Bartelink, A. A. R. Bastiaansen, A. Hilhorst, and C. H. Kneepkens, 343–62. *Instrumenta Patristica* 19. Steenbrugge: In Abbatia S. Petri, 1989.

- 387) Vierow, H. "Feminine and Masculine Voices in the Passion of Saints Perpetua and Felicitas." *Latomus* 58, no. 3 (1999): 609–20.
- 388) von Campenhausen, Hans. *Die Idee des Martyriums in der alten Kirche*. 2. Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1964.
- 389) Vos, Nienke. "Communion of Saints: The Function of Liturgical Scenes in Hagiographic Texts." In *Sanctifying Texts, Transforming Rituals: Encounters in Liturgical Studies*, edited by Paul van Geest, Marcel Poorthuis, and Els Rose, 31–54. Leiden; Boston: Brill, 2017.
- 390) Waldner, K. "Zur narrativen Technik der Körperdarstellung im *Martyrium Polykarpi* und der *Passio Perpetuae et Felicitatis*." In *Der Zweite Körper: Figuren, Felder, Formationen*, edited by B. Feichtinger, H. Seng, and G. S. Synek, 27–74. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2001.
- 391) Weidner, Daniel, and Martin Treml, eds. *Nachleben der Religionen: Kulturwissenschaftliche Untersuchungen zur Dialektik der Säkularisierung*. Paderborn: Brill | Fink, 2019.
- 392) Weigel, Sigrid, ed. *Märtyrer-Porträts: Von Opfertod, Blutzeugen und heiligen Kriegerinnen*. Paderborn: Brill | Fink, 2019.
- 393) Weiner, E., and A. Weiner. *The Martyr's Conviction: A Sociological Analysis*. Lanham, MD: University Press of America, 2002.
- 394) Wimmer, Linda Fanny Madeleine. "The Evolution of Early Christian Theology of Martyrdom in the Pre-Decian Period: Collective Memory and Martyrological Interpretation of the New Testament in Polycarp, Lyon, and Perpetua." PhD diss., Newcastle University, 2021.
- 395) Wlosok, A. "Acta (Passio) Scil(l)itanorum." In *Die Literatur des Umbruchs, von der römischen zur christlichen Literatur, 117 bis 284 n. Chr.*, edited by K. Sallmann, 422–423. München, 1997.
- 396) Wlosok, A. *Rom und die Christen: Zur Auseinandersetzung zwischen Christentum und römischem Staat*. Der altsprachliche Unterricht 13, Beih. 1. Stuttgart, 1970.
- 397) Wypustek, Andrzej. "Magic, Montanism, Perpetua, and the Severan Persecution." *Vigiliae Christianae* 51, no. 3 (1997): 276–297.

- 398) Zeitlin, Solomon, ed. *The Second Book of Maccabees. Jewish Apocryphal Literature*. Translated by S. Tedesche. New York: Harper & Brothers, 1954.
- 399) Ziadé, Raphaëlle. *Les Martyrs Maccabées: De l'histoire juive au culte chrétien: Les homélies de Grégoire de Nazianze et de Jean Chrysostome*. Leiden; Boston: Brill, 2006.
- 400) Дмитриевич, Пантелеев Алексей. „Мученичество и распространение христианства в римской империи“. *Вестник Санкт-Петербургского университета. История* (Россия, Санкт-Петербург), изд. 3 (2015.): 3.
- 401) Пантелеев Алексей Д. „Мученичество Поликарпа‘ и ‚о смерти Перегрини‘ Лукиана: еще раз о старом споре“. *Индоевропейское языкознание и классическая филология* (Россия, Санкт-Петербург) XXI (2017.): 642–52.
- 402) Пантелеев, Алексей Д. *Ранние мученичества. Переводы, комментарии, исследования*. Санкт-Петербург: Издательский центр «Гуманитарная Академия», 2017.

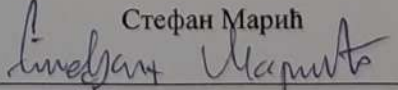
Библиографија

Марић, Стефан. „Рецепција старозаветних списа у *Martyrium Polycarpi* и *Martyrium Lugdunensium*.“ *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати* Vol. 2024, no. 22 (2024): 93–122.

Марић, Стефан. „Теологија мучеништва у *Martyrium Polycarpi*“ Саопштење на научном скупу *Дани богословља 2024*. Београд: Православни богословски факултет, Универзитет у Београду, 2024. У штампи.

Биографија

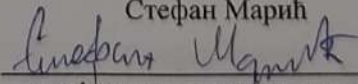
Стефан Марић рођен је 16. августа 1999. године у Сремској Митровици. Основну школу „Светозар Марковић Тоза“ у Новом Саду завршио је 2013. године. Исте године уписује богословију Светог Јована Златоуста у Крагујевцу коју завршава као одличан ђак. У Београду упоредо уписује основне академске студије теологије на Православном богословском факултету Универзитета у Београду и основне студије класичних језика и књижевности на Одељењу за класичне науке Филозофског факултета Универзитета у Београду. По дипломирању на основним студијама 2022. године уписује мастер студије теологије и мастер студије класичних наука на два поменута факултета. На Православном богословском факултету брани мастер рад под називом *Теолошка анализа развоја појмова *corpus* и *sacra* код Тертулијана и Августина* окончава мастер студије просеком 10,00. Истовремено окончава и мастер студије на Одељењу за класичне науке Филозофског факултета одбранивши тезу под називом *Рецепција античког дијалога у делима Григорија Сковороде*. По завршетку мастер студија, 2023. године, уписује докторске студије теологије на Православном богословском факултету Универзитета у Београду. Главна област његовог истраживања је патрологија.

Стефан Марић

својеручни потпис студента

Изјава

Ја Стефан Марић, рођен 16. августа 1999. године у Сремској Митровици, студент докторских академских студија на Православном богословском факултету Универзитета у Београду, изјављујем да предложеној тему нисам пријављивао на другој високошколској установи у земљи или иностранству.

Стефан Марић

својеручни потпис студента